

ACULTURACIÓ LINGÜÍSTICA D'IMMIGRATS A BARCELONA

Claudi ESTEVA FABREGAT
(Universitat de Barcelona)

Entenem que el procés lingüístic dels immigrants a Catalunya és una qüestió bàsicament lligada al problema adaptatiu d'adquisició d'una altra cultura, tant com és un problema d'adaptació social d'immigrants i catalans entre si dintre el context de la comunicació interpersonal i de la identitat ètnica.

Dintre d'aquest procés les diferents opcions de canvi i d'ús lingüístics les trobem condicionades per situacions de classe, per una banda, i per la consciència ètnica relativa de cada individu en el si de la societat catalana. Podem dir que si la cultura catalana gaudeix d'un prestigi elevat entre els immigrants, i si aquests aspiren a integrar-se definitivament dintre cada societat local catalana, el procés d'aculturació lingüística serà tanmateix més ràpid que en el cas que la població immigrada rebutgi aquest prestigi i aspiri, a més, a fer un retorn a les comunitats d'origen.

Hi ha, en tot cas, diferents variables en aquest procés d'aculturació, però en aquest sentit és fonamental entendre que la més important és donada pel mateix pes i pressió exercits per la població catalana en relació amb les poblacions no catalanes immigrades, tant com la forma com es desvetlen les relacions interètniques i els fenòmens d'identitat ètnica.¹

Intentarem, doncs, oferir alguns aspectes del procés d'aculturació lingüística en funció d'una problemàtica que ací tenim centrada en les relacions entre catalans i immigrants, sobretot entre immigrants d'origen rural, el grau de mobilitat social dels quals depèn moltíssim de la seva integració

---

¹ Vegi's els meus treballs (Bibliografia), 1974, 1975 i 1975 a.

a la societat i a la cultura catalanes (cf. Esteva 1973 c., 107 ss.).

Com un exemple particularment demostratiu de la complexitat del procés i en quant fa referència al seu nombre de variables, tenim el de la ciutat de Barcelona, i en aquest sentit els nostres materials estan basats en informacions d'enquesta i treball de camp obtinguts a Barcelona (vegi's Esteva 1973, 137 ss.). Abans, però, és necessari definir un concepte operatiu d'aculturació des de la perspectiva del nostre problema.

El concepte aculturació és equivalent a l'agregació o substitució, en casos, d'una forma cultural per una altra. Aquesta substitució no significa un canvi de vida total. Més aviat indica la modificació de formes de cultura, com quan, per exemple, un grup social adopta costums, creences i símbols d'una altra sense que això vulgui necessàriament dir que aquesta adopció representi la substitució total de la forma de vida habitual o anterior. Els individus de les societats modernes estan contínuament aculturats en llurs costums per mitjà dels canvis d'ocupació, de mobilitat del camp a la ciutat, dels ascensos de classe social, de l'adopció de noves dietes, de l'acceptació de noves idees. Tanmateix, això significa que tot canvi de societat esdevé un procés de canvi cultural. Aquest és el cas dels immigrants a Barcelona, sobretot quan vénen joves i procedeixen de zones rurals o poc urbanitzades i quan, a més, són de tradició històrica no catalana i tenen costums diferents.

En aquest sentit, l'aculturació és profunda: afecta a la totalitat de la seva existència, econòmica (canvi d'ocupació), i adaptativa (canvi de societat) i de procés social (canvi de relacions personals), i acaba essent un sistema d'aculturació total: canvi d'etnicitat i substitució d'una cultura per una altra.

Aculturació lingüística vol dir, doncs, que dintre l'idioma habitual d'una persona o d'un grup ètnic s'han produït canvis de lèxic, o de fonètica, així com, a vegades, canvis gramaticals. L'aculturació s'inicia amb addicions de paraules que substitueixen a d'altres. Aquestes substitucions vénen donades com a resultat de l'entrada de vocabularis econòmics dels llocs de treball o de la vida diària i constitueixen elements incorporats al lèxic que fan més fàcil la comunicació social de l'immigrant amb el català. Val a dir que aquestes incorporacions no suposen la substitució d'un idioma per un altre: simplement reflecteixen moments del procés d'adquisició de paraules que un hom, l'immigrant, afegeix al seu vocabulari quan aquest no és suficientment descriptiu o econòmic.

En certes ocasions, l'aculturació lingüística consisteix en l'ús de blocs de paraules d'idiomes diferents al propi reconegudes dintre el propi habitual, sense que aquest es modifiqui en la seva sintaxi, estructura i fonètica. En aquest sentit, els fets d'aculturació lingüística poden ésser certament variats i poden afectar relativament l'estructura de l'idioma nadiu d'una persona o d'un grup social. Els individus normalment més aculturats són aquells qui immigren i s'integren dintre d'una altra societat, sobretot quan aquesta és de cultura i d'etnicitat diferents; diguem, per exemple, quan hom és nadiu de Galícia i ha estat socialitzat com a gallec i passa a viure a Catalunya. La diferència és encara més radical quan hom és alemany i ha d'adaptar-se a Barcelona. Llavors l'aculturació és més contrastada, precisament perquè les cultures alemanya i catalana es troben

més distanciades que la gallega i la catalana. El que es diu tradició històrica és més semblant en l'últim cas.

Dintre el context d'una primera conclusió podríem reconèixer que els immigrants poden haver estat aculturats en les seves formes lingüístiques sense que hagin adoptat el català com a idioma propi. Per exemple, hi ha vocabularis especialitzats en els diferents oficis industrials l'ús dels quals és indispensable, i en aquest cas molts immigrants adopten lèxic d'aquest tipus fent que el seu castellà tingui molt de vocabulari català. Els treballadors industrials immigrants es veuen moltes vegades obligats a aprendre el català en funció de les pressions que s'exerceixen sobre ells en aquests medis. I ho fan, 1), per necessitats de comunicació; 2), per absorció de vocabularis específics dintre les seves activitats laborals, a vegades esdevinguts sentències completes, i 3), per identificacions de prestigi amb el comportament dels catalans.

En tot cas, són variats els factors que condicionen el procés d'aculturació lingüística dels immigrants. Es tracta de condicionants específics o relatius a les situacions diverses que poden influir sobre el comportament lingüístic de l'immigrant. D'aquesta manera, el procés d'aculturació lingüística pot explicar-se com el resultat de la combinació de diferents variables que es presenten també diferents en termes de freqüència i d'intensitat relatives. Segons això, el procés aculturador tindrà uns efectes diferents segons hagin estat les relacions entre les variables. Aquestes serien:

1. El grau relatiu de necessitat que té l'immigrant de parlar català de forma habitual.
2. Les actituds etnicistes en relació a l'ús del català pels immigrants, és a dir, els comportaments polítics de l'immigrant envers el català i el seu propi grau d'integració cultural amb la seva societat d'origen.
3. L'edat que tenia l'immigrant en arribar a Barcelona, i els anys de residència que té a Catalunya, tot i donant per fet que l'immigrant vol aprendre el català.
4. L'actitud dels grups catalans en relació amb l'intercanvi social amb els immigrants.
5. Grau relatiu de prestigi del català com a idioma literari i familiaritat relativa amb aquesta literatura.
6. Por freqüent de l'immigrant al ridícul en parlar el català amb interlocutors catalans exigents, i actituds crítiques d'aquests en exigir a l'immigrant una bona pronunciació.
7. Grau de promoció social de l'immigrant quan parla fluïdament català.
8. Oportunitats o facilitats relatives, oficials o institucionalitzades, que tenen els immigrants per a aprendre i estudiar a les escoles el català, així com també fins quin punt el mercat de treball incorpora aquestes expectatives de formació lingüística.
9. Proporció, densitat i volums relatius d'immigrants dintre cada grup social, és a dir: a), centres de treball; b), zones de residència, i c), agrupaments socials diversos.

QÜESTIÓ D'ACTITUDS

Molta part de les expectatives relacionades amb la integració social i cultural de l'immigrat, i aquelles que fan referència a l'adopció de l'idioma català com a instrument de comunicació interpersonal, estan condicionades per certes actituds indicadores, a més, de les possibilitats individuals que es donen en cada cas. En la nostra investigació, un 89 % dels immigrants convingueren que per viure a Barcelona i comunicar-se amb la gent no és necessari emprar el català. Més que un problema de comunicació, en molts casos és un problema d'integració social on l'adopció del català no és solament un símbol d'adaptació social, ans també és un símbol d'integració amb la cultura i la societat catalanes. En certa manera, pot àdhuc usar-se com un instrument d'identitat ètnica.

Hi ha immigrants que són molt explícits en les seves actituds envers l'ús normal del català, i en declaracions que feren expressen també quines són les seves expectatives en termes d'integració i de relacions interètniques. Considerades dintre aquestes perspectives, hem escollit les següents afirmacions: «*Entiendo bien el catalán cuando me hablan. Eso no es difícil, pero hablarlo, ¡creo que nunca lo hablaré! En realidad, ¡no me hace falta!*» Un altre deia: «*En mi ambiente no lo necesito para nada, pues los comercios, las diversiones y las relaciones, ¡todo lo puedo hacer sin catalán!*» Un comentari fent referència a la necessitat relativa que pot sentir un immigrant en quant a haver de parlar català, implicava com un condicionament important el de l'ambient públic i deia: «*Sería distinto si viviera, digamos, en Sarriá.*» Un altre es feia la pregunta de fins quin punt convenia aprendre el català i comentava: «*¿Para qué vamos a aprender catalán?*» I afegia: «*En todas partes, tiendas, almacenes y centros oficiales, ¡se habla en castellano!*»

És a dir, quan l'ambient de les relacions socials afavoreix l'ús del castellà i no fa necessari el català com a instrument de comunicació, i quan és dèbil la pressió social en aquest sentit, aleshores el procés d'adopció d'aquest idioma és més lent que quan el control social produeix una necessitat de parlar-lo. Aquest últim és el cas a les empreses on predomina el personal català i on els companys de secció són d'aquesta identitat i on, a més, la promoció o ascensos d'estatus depenen de la possessió d'aquesta qualitat. Quan, per altra part, l'immigrant té una edat madura o avançada, o és poc plàstic per a aprendre el català, aleshores la seva situació personal és més aviat precària, viu un aïllament relatiu i en certa manera s'enfronta a un estat d'anomia. En qualsevol cas, és freqüent el desinterès per parlar-lo quan es pot prescindir del seu ús i no existeix pressió social suficient. La situació podem considerar-la com una elecció personal que fa referència a la comoditat relativa experimentada per l'individu a cada situació. Això vol dir que les solucions tenen un caràcter pragmàtic i fan referència al tipus relatiu de guany personal que pugui derivar-se de l'adopció del català. En d'altres casos, fa referència al grau d'identificació de l'immigrant amb l'ambient social i cultural dels grups catalans i del grau de vinculació que manté amb aquests.

A Barcelona l'opcionalitat lingüística que fa adoptar el català per

part de l'immigrat és, per tant, una qüestió d'interès pragmàtic, però també s'associa amb una profunda tendència adaptativa de cara a la cultura catalana i a la seva societat. Mentrestant, les alternatives bil·lingües, català-castellà el nadiu, castellà-català l'immigrat, tenen un caràcter diferent, ja que mentre el primer es limita a emprar el castellà com un idioma instrumental o de comunicació amb persones no catalanes que formen una gran massa de població, el bilingüisme del segon podem definir-lo com una actitud pragmàticament orientada cap als catalans. En aquest sentit el fet d'adquirir el castellà els catalans no suposa un esforç conscient d'identificació amb la cultura castellana, ni molt menys representa l'orientació d'integrar-se socialment en aquesta. En canvi, el procés d'adquirir els immigrants el català implica també una absorció de cultura catalana, tant com un procés de compenetració social amb els individus d'aquesta societat.

És a dir, mentre el català manté la continuïtat de socialitzar els individus dintre el sistema de la seva pròpia cultura, l'immigrat va debilitant la seva pròpia com a conseqüència de tenir interrompuda socialment la font de sustentació de la cultura d'origen. Això significa que cada dia passat a Catalunya, és un dia perdut per la cultura d'origen dels immigrants, i pel contrari, és un dia guanyat per la cultura catalana. Aquests dos bilingüismes són, doncs, diferents perquè representen dues fases també diferents del procés d'aculturació. Segons això, quan un immigrant adopta el català com a llengua de comunicació ho fa més degut a una necessitat profunda d'integració amb els grups catalans, que a una necessitat objectiva de saber el català per a poder comunicar-se, sobretot si tenim en compte que el català pot parlar habitualment el castellà per a comunicar-se amb un immigrant, la qual cosa vol dir que la facilitació relativa de la comunicació verbal depèn més del catalanoparlant que del castellano-parlant.

L'opció que fa el català del seu idioma en l'àmbit de les relacions amb immigrants de parla castellana és, doncs, una opció bàsicament cultural o d'integració ètnica. És a dir, l'ús del català pels catalans en ambients poliètnics d'aquest tipus és una forma espontània d'ésser català per socialització de cultura catalana. En aquest sentit, l'immigrat pot perfectament preferir el castellà com a llengua de comunicació perquè li és més fàcil i no representa un esforç de traducció mental. Tanmateix, la dinàmica social de la cultura catalana donada en el seu propi medi històric és més forta que la mateixa capacitat dels catalans per a passar permanentment a un estat de bilingüisme. Això fa que la consciència lingüística dels catalans sigui feta de consciència ètnica, i en molts casos aquesta última es constitueix en una poderosa projecció de personalitat, qualsevulla que sigui la circumstància social en què es produeixi la relació amb immigrants. Fora d'aquestes particularitats de la projecció ètnica, és indubtable que la relació lingüística del català amb els immigrants es fa en castellà en la mesura que el català sent l'immigrat com un foraster. Dintre aquest sentit és, com diem, que els immigrants poden prescindir del català quan solament pretenen una comunicació precària amb la cultura catalana i els seus membres. El fet és que un immigrant no té necessitats objectives de saber el català per a comunicar-se, ja que considera,

en paraules freqüents d'immigrats, que: «*Barcelona es una ciudad cosmopolita y se hablan varios idiomas y todos te entienden.*»

Moltes de les actituds esmentades dels immigrants envers la parla catalana posen en moviment determinades respostes per part dels catalans. En aquest cas, es tracta d'actuacions que afecten el curs mateix del procés d'aculturació lingüística. El català pot adoptar alguna de les alternatives següents: a), rebutjar una relació lingüística en castellà quan sap que l'immigrant fa molts anys que viu al país i que, en aquest cas, és molt probable que entengui el català; b), acceptar el lingüisme castellà com una concessió a l'immigrant que no pot expressar-se i entendre d'altre manera, però també com una manera d'evitar un conflicte interètnic, mentre que, a vegades, aquesta concessió té la intenció última de fer possible que el català millori el seu domini del castellà, i c), desinteressar-se del problema lingüístic, tot i considerant-lo intrascendent o amagant amb aquesta actitud un desig pragmàtic de lliurar-se de tota mena de problemes amb «gent que no m'interessa».

Segons això, la primera alternativa constitueix factors potencials d'hostilitat i, per tant, fa freqüent el conflicte interètnic. En la segona alternativa es fa més fàcil la relació social interètnica perquè una de les parts fa cessió passiva a l'altra de la iniciativa lingüística. En aquesta situació el català és més procliu a parlar en castellà que l'immigrant en català. L'adopció d'una de les dues llengües és, ací, un problema adaptatiu de caràcter interpersonal on, amb molta freqüència, la decisió adaptativa és feta pel català. En realitat, la relació social d'aquest amb l'immigrant pot tenir un caire de desconfiança mútua i de ganes de mantenir-se lluny de tot conflicte actiu, de manera que, en aquest cas, és probable que sigui el català qui prengui la iniciativa de parlar en castellà quan l'immigrant no sap el català o li és difícil entendre'l. Quant a la tercera alternativa, ve a ésser una actitud aparentment poc ètnica en el sentit que el català pot estar mancat de consciència lingüística, o simplement actua envers l'immigrant depenent de la iniciativa d'aquest. Tanmateix, en aquest cas la iniciativa lingüística la deixa a l'immigrant i procura inhibir-se de tota classe de pressió etnicista. Moltes vegades, aquesta representa una inhibició mitjançant la qual el català palesa un distanciament de l'immigrant, ja que malgrat la concessió lingüística, pot haver-hi una diferència de classe social en la qual el català parla en castellà precisament perquè aquesta és una llengua de comunicació purament formal que talla tota relació d'intimitat amb l'immigrant. En aquest cas, el català no es dona: es limita a comunicar-se.

Quan observem la diversitat de situacions que pot haver-hi en les relacions del català amb l'immigrant, és evident que els resultats del procés d'aculturació lingüística són variables perquè actuen en funció del curs mateix dels factors esmentats en termes d'intensitat, freqüència i caràcter estructural o posició social dels protagonistes de l'intercanvi interpersonal. El més probable, però, és que la primera generació d'immigrants vinguts a Barcelona amb més de 25 anys no parli correctament el català, excepte aquells casos en què hagi viscut entre catalans i en què una de les condicions per a la seva promoció professional, i la seva mateixa integració amb el grup social, estiguin determinades pel grau de

domini relatiu del català que siguin capaços de demostrar. Això es molt freqüent en els pobles rurals o de poca població immigrada. Degut a aquests factors, l'immigrat sol precipitar la seva integració per por a sentir-se aïllat o en una situació d'anomia.

De totes maneres, la situació a Barcelona és diferent si tenim en compte que la població immigrada és pràcticament autosuficient i no li és necessari l'ús del català dintre les exigències del mercat de treball. Aquesta és una autosuficiència més completa, com més elevada és la classe social de l'immigrat. Podem afegir-hi el cas dels funcionaris públics integrats dintre el sistema administratiu de l'Estat Espanyol: és un dels més notoris en matèria tant de resistència a admetre i usar el català, encara que portin desenes d'anys vivint a Barcelona, com d'autosuficiència quant a poder-ne prescindir. Adhuc són pocs els individus d'aquest sector d'immigrats que fan concessions als seus interlocutors catalans, i ni tan sols experimenten aculturació lingüística en el sentit que no incorporen lèxic català als seus vocabularis habituals. Són, per altra part, els qui fan ús d'un castellà més formalitzat. L'autosuficiència és, en aquest aspecte, gairebé total. Hi ha poques excepcions, inclosos els dedicats a l'ensenyament. Tots ells constitueixen una classe de població relativament immigrada que, des del punt de vista de la pressió social relativa que reben per aprendre el català, és mínima comparada amb la dels qui treballen a l'empresa privada.

El català dedicat al comerç pot dirigir-se a la seva clientela indistintament en català i en castellà segons quina sigui l'ètnia dels seus interlocutors. D'aquesta manera, àdhuc, la relació pública habitual pot donar-se en castellà, mentre al mateix temps l'immigrat va adquirint progressivament vocabulari català adient a les situacions específiques. Com a resultat d'aquesta relació, molts immigrants eliminen de les seves expectatives la idea que hagin de parlar català per a comunicar-se amb els catalans. Aquest és un context que depèn moltíssim de l'actitud del català. El comentari fet per una dona andalusa a l'entorn d'aquest tema és molt descriptiu de la realitat en què es manifesten aquestes relacions interètniques en matèria lingüística. En referir-se als botiguers catalans del barri, ens deia: *«Ellos ya saben que yo no entiendo su lengua, y siempre se dirigen a mí en castellano.»* El marit i els fills d'aquesta dona treballen fora del barri, però ella es dedica a les tasques de la llar. Mentrestant, el barri on viu està bàsicament constituït per immigrants i el medi en general dels seus tractes socials està fet entre *«paisanos»* o amb immigrants. Això vol dir que el coneixement que té aquesta dona de l'idioma català és limitat, ja que solament inclou paraules aïllades. Mentrestant, la resta dels seus familiars, ocupats fora de la llar, entenen el català i usen un lèxic molt ampli d'aquest idioma.

És evident que aquestes són experiències que condicionen moltíssim el procés d'aculturació lingüística, tant com també estableixen diferències de progrés adaptatiu a la cultura catalana entre els immigrants en funció d'actituds i de la posició que tenen dintre l'estructura productiva i social. Tanmateix, quan pensem en el caràcter de les adaptacions interètniques, el problema de les relacions socials i de la capacitat individual específica segons l'edat, el sexe, la regió d'origen, l'etnicisme relatiu, l'ambient d'inserció social (barri, empresa, amistats) a Barcelona tenen una

forta importància en matèria d'expectatives d'aculturació. Així, una dona de 73 anys recordava amb enuig el seu primer contacte amb catalans. Deia que aquest es produí en ocasió d'entrar a un establiment per comprar queviures. Diu que quan es dirigí a la botiguera aquesta li va respondre en català. Quan es veié tractada d'aquesta manera, la dona es va sentir ofesa, i com a represàlia decidí abandonar el local sense comprar. Quan feia referència a aquest incident, afegí: «*¡A mi no se me habla así!*» Un altre immigrant, originari d'un poble de Toledo, comentava no estar disposat a parlar mai el català, «*¡porque el idioma de España es el castellano, y no el catalán!*» Quan es referia a les seves relacions amb els catalans, deia que sempre es sentia disgustat enmig d'un grup de catalans, precisament perquè no entenia el que deien i tenia la sensació que estava marginat per aquests. També considerava que en aquestes situacions el tractaven amb un cert aire de superioritat.

L'immigrant només deixa de sentir-se molest en sentir parlar català quan porta un cert temps de residència a Barcelona. Mentrestant, a l'inici de les seves experiències amb catalans se sentia com un estrany dintre del que considera part de la seva pròpia nació. En molts de casos, aquesta és la classe d'experiència que el porta a racionalitzar el problema ètnic, i és en funció del desvetllament d'una consciència política envers aquesta temàtica com acaba manifestant-se partidari, resistent, o indiferent a l'ús de la llengua catalana. En aquests termes hi ha immigrants que, en palesar una manca de simpatia envers allò català, com a conseqüència s'inhibeixen de parlar-lo. Hi ha casos en què el pare exerceix pressió sobre la seva muller i fills procurant que no facin cap esforç per a parlar-lo. Es tracta, en aquestes situacions, d'eticismes políticament orientats dintre dels quals l'inhibició lingüística representa una manera indirecta de expressar una certa agressivitat contraètnica.

Molt sovint els primers contactes dels immigrants amb catalans es manifesten per aquests tipus de reaccions. Almenys, i pel que fa referència a les relacions interètniques, aquestes poden arribar a tenir un caire tensional. A vegades la representació és conflictiva i adopta la forma d'un fort ressentiment, no sempre obertament expressat. Mentrestant, existeix la tendència a produir-se situacions d'incomoditat entre membres dels grups immigrants amb catalans, fins al punt que en situacions de relació social necessària, com en llocs de treball o de veïnat, el comportament d'un i d'altre pot reduir-se al laconisme més estricte, o bé pot convertir-se en un potencial conflictiu més o menys expressat.

Un immigrant de classe mitjana comentava la incomoditat que sent en haver de conviure dintre l'empresa on treballa amb un grup d'empleats catalans que quan li parlen ho fan en català. Deia que quan ho fan així, «*me hago el tonto, como si no entendiera, hasta que me hablan en castellano.*» D'una manera mordaç, afegia: «*Este problema se arreglará el día que haya un intérprete para una conversación entre catalanes y castellanos.*» Un altre cas de ressentiment el tenim amb un immigrant que treballa a una empresa on sempre tothom li parla en català. En aquest sentit confessava que tenia la sensació de trobar-se aïllat entre gent insolidària. Tot plegat era una situació que li produïa moltes tensions amb els seus companys de treball, fins al punt de mantenir una forta cons-

ciència d'incomunicació social. Finalment, adoptà una actitud força hostil envers els catalans, i des d'aleshores s'ha imposat a si mateix una idea que l'obsessiona: no parlarà mai el català.

Són molt freqüents les declaracions d'immigrats que racionalitzen l'ús del català pels catalans com un símbol de resistència d'aquests a sentir-se espanyols. La idea és que el català fa ús molt sovint del seu idioma en tant que aquest és un factor de diferenciació ètnica. Com a contrapartida, una gran proporció d'immigrats entén que és innecessari parlar en català quan hom es sent espanyol. Aquest últim sentiment és el que fa legítima en ells l'actitud d'emprar el castellà en tota relació social i entenen que si el català vol demostrar la seva espanyolitat el que ha de fer es parlar en castellà. D'una manera vivaç molts immigrants es fan alhora una pregunta i una resposta: «¿Por qué tenemos que hablar en catalán si estamos en España, y en España se habla castellano?» Àdhuc un altre feia una afirmació pejorativa i deia en forma rotunda: «El catalán (idioma) ¡no sirve para nada!» Cal dir que aquestes declaracions corresponen a dos castellans vells.

Hi ha també en algunes d'aquestes actituds una certa concepció de superioritat històrica del qui parla castellà i, més de mantenir una orientació etnicista polititzada, té un bon estatus econòmic i social. En aquestes condicions el més freqüent és que existeixi una forta relació entre l'etnicisme castellà i la consciència de pertànyer a una tradició històrica important que té com a conseqüència una vigorosa resistència a emprar la llengua catalana. Aquesta classe d'immigrats entenen, a més, que el fet d'ésser espanyol significa una forma d'unitat política que, així mateix, inclou la necessitat d'una homogeneïtat lingüística que ja està donada per l'ús oficial de l'idioma castellà. La justificació de no emprar el català té, doncs, una motivació profunda en molts immigrants. Ja no es tracta d'un procés d'aculturació encara no definit: simplement es tracta d'una actitud de personalitat que l'impedeix, que rebutja en consciència la noció d'haver d'acceptar el fet final de la transformació cultural de l'immigrant. Aquesta consciència de rebuig la palesava un home castellà quan deia: «¡no me gusta hablarlo!» i afegia: «¡el castellano es más bonito!».

D'aquesta manera, en l'experiència personal del procés d'aculturació lingüística, aquest el trobem condicionat per actituds etnicistes que són el resultat de la convergència de factors contradictoris entre catalans i immigrants. El fet que l'experiència individual pugui ésser diferent, i el fet que ho siguin també els graus de consciència ètnica posada en joc en cadascuna d'aquestes situacions, crea condicions perquè el procés sigui no tan sols diacrònic, i fins i tot desharmònic, sinó també molt sovint asimètric. I en tot cas, el ressentiment de molts d'aquests immigrants envers el català està relacionat amb la idea que aquest encara que sàpiga parlar el castellà, no ho fa sempre, la qual cosa significa que amb aquesta actitud l'immigrant té més difícil el camí adaptatiu a l'ambient i als grups socials catalans.

Dintre d'aquesta projecció conflictiva del procés lingüístic hem recollit nombrosos exemples de comportament i d'actituds que fan referències addicionals a la problemàtica de les relacions interètniques. En aquest

sentit, una parella d'immigrats, casats i castellans d'origen, plantejaven que no entenien per què s'havia de parlar en català quan l'idioma oficial era el castellà. Deien també que la vida a Barcelona des de la seva vinguda havia estat carregada de dificultats degut al fet lingüístic, sobretot als llocs de treball. Segons ells, els seus companys a l'empresa només parlaven en català. Si això feia que no entenguessin el que es deia, també determinava un munt de suspicàcies i susceptibilitats, tant com de rancúnies. El marit contava que un dia el seu cap li comunicà que hauria d'aprendre el català. Li va dir, a més: «*¡Debes marcharte a tu tierra!*» La dona, afegida a la conversa, digué: «*¡Yo no podía subir de categoría en mi trabajo, por no ser catalana!*» Aquestes situacions varen crear en el matrimoni una molt forta hostilitat contra els catalans. Diuen que aquests són tancats i superbs. Dintre aquest context se senten disgustats davant tot el que representi catalanitat: rebutgen tota mena de persones que, per exemple, al carrer se'ls dirigeixen en català, i quan això ocorre, la dona deia: «*Cuando una persona de la calle se me acerca y me pregunta algo en catalán, la escucho, y aunque la entienda, al final le digo: Perdone, ¡pero no la entiendo!*»

Enfront d'aquestes actituds hi ha la d'aquells altres immigrants que veuen amb bons ulls tot allò català i procuren promoure'l en els seus fills quan ells mateixos tenen dificultats per a fer-ho. En alguns casos es fa evident l'esforç de parlar català. Per algun d'ells, i tractant-se de peons que volen distingir-se d'altres dels seus companys que no aconsegueixen dominar el català, parlar aquest idioma representa una identificació de prestigi, sobretot en aquells casos en què els obrers qualificats i els capataços són catalans. Aquesta es una tendència molt freqüent en persones que s'ocupen en treballs de peonatge i que mantenen una relació molt directa amb individus catalans d'estatus més elevat. Hi ha casos en què aquests immigrants no s'atreveixen a parlar en català perquè els fa vergonya la pronunciació que tenen i perquè a més tenen consciència que són objecte de burla per part dels catalans que observen el seu comportament lingüístic. La plasticitat adaptativa d'aquests immigrants, generalment originaris de regions del Sud i Extremadura, és superior a la dels altres del mateix estatus social vinguts de terres castellanes. Per altra banda estan orgullosos quan els seus fills parlen català: ho consideren com un triomf de personalitat i com una comprovació que han aconseguit promoure's definitivament dintre l'ambient difícil de Barcelona. En aquest cas, parlar català significa haver-se urbanitzat i tenir més possibilitats socials. Adhuc significa que seran més respectats que abans. Nogensmenys, aquests grups d'immigrats consideren lògic que havent nascut a Catalunya, el català sigui el llenguatge dels seus fills: «*¡pues la nena nació aquí!*».

Quan els fills van a escoles on els nens catalans son majoria, l'adopció del català es fa en molt poc de temps; en un any ja el parlen. Els joves, quan treballen en empreses on es parla català assíduament, també ho fan en terminis molt breus: dos i tres anys. Mentrestant, els arribats en edats majors de 25 anys, aconsegueixen entendre'l, però difícilment poden parlar-lo, sobretot quan els ambients d'interacció social no són normalment catalans. En molts pocs casos mantenen una actitud hostil envers allò català quan porten més de cinc anys arrelats a Catalunya. El grup d'immigrats de classe baixa és, en realitat, el grup que, per identificacions

de prestigi amb allò català, i per raons de promoció social, manté una més forta proclivitat a aprendre l'idioma, mentre que, per altra banda, és el que manifesta una més freqüent aculturació lingüística.

ESPAI URBÀ I DISTRIBUCIÓ LINGÜÍSTICA A BARCELONA

Quan ens referim als volums i densitats d'immigrats i a la distribució relativa que tenen dintre l'espai de la ciutat de Barcelona, ho fem considerant alguns fets significatius. Un n'és important: el 41 % de la població barcelonina és de parla habitual castellana (cf. Esteva 1973, 152). Mentrestant, es tracta d'una població desigualment repartida dintre Barcelona. Hi ha zones on els immigrants són minoritaris, mentre que en d'altres són majoritaris. En funció dels nostres resultats, aquestes poblacions les hem distribuïdes en dotze districtes, encara que en alguns d'aquests hi ha barris amb predominis diferents.

La distribució geogràfica dintre Barcelona d'aquests grups d'immigrats s'adapta al que en podríem dir dos principis selectius: 1), de classe, o referit a l'estatus econòmic i social que tenen reconegut dintre el sistema d'estratificació barceloní, i 2), el de l'antiguitat relativa de cada ciutadà quan pensem que aquest és un factor significatiu, ja que certs sectors de la ciutat són ocupats per famílies tradicionals, en el sentit de generacions que s'han reproduït en ells mentre no s'ha degradat ecològicament el barri, i mentre s'ha mantingut relativament estable l'estatus econòmic d'aquestes famílies. Tanmateix hi ha barris ocupats per grups barcelonins tradicionals i benestants; n'hi ha d'altres on viuen classes social i econòmicament elevades; i n'hi ha d'altres on les proporcions de tradicionalitat d'ocupació i d'origen s'han modificat paral·lelament a la promoció social dels mateixos immigrants i a la mateixa expansió i reforma urbanística. Aquesta última ha provocat una certa redistribució de les poblacions. La reestructuració urbana ha estat un resultat de la mateixa pressió social que cercava noves possibilitats d'habitable, mentre que a l'ensems la immigració imposava l'ocupació d'espais escassament urbanitzats i, per tant, improvisats en moltes de les seves solucions.

Les poblacions catalanes es concentren en les àrees que representen el centre tradicional d'atracció i de negocis dintre la ciutat. Tanmateix es distribueixen dintre de les zones que, per la seva qualitat urbana, són socialment selectives en el sentit que estableixen, pel seu valor econòmic, un cert grau d'exclusivitat de residència en favor de certs grups de les classes altes. Altres grups catalans, corresponents a sectors de classes mitjanes tradicionals i de classes baixes pròximes a les mitjanes, ocupen barris vorers als tradicionals, esdevinguts zones de comerç i de serveis públics i de lleure, que tenen com a punt de referència la Plaça de Catalunya i els eixos formats per les grans vies que la creuen en sentit convergent.

Considerats els barris barcelonins com si fossin espais d'integració social, i tenint en compte que molts d'ells mantenen majories catalanes tradicionals, mentre que d'altres estan ocupats per immigrants, i si des del punt de vista urbanístic molts d'aquests últims es consideren de-

gradats, des del punt de vista ètnic són més homogenis uns que altres. En aquest sentit, alguns barris d'immigrats tenen un caràcter de marginalitat des de la perspectiva de l'etnicitat catalana, no solament perquè hi ha relativament pocs catalans, sinó també perquè son barris d'immigrats ètnicament heterogenis, malgrat la forta tendència dels immigrants de classes baixes a formar conglomerats ètnics uniformes dintre els espais urbans.

Per altra part, en alguns dels barris, sobretot aquells en què han estat tradicionals la celebració de Festes Majors i el manteniment de centres de lleure i de folklore locals, existeix una tendència molt viva a constituir-se en focus d'etnicitat i d'actituds socio-cèntriques, en el sentit d'establir fortament el principi de la diferenciació local envers els membres d'altres barris. En realitat, aquest socio-centrisme s'ha mantingut com un sistema de control social, àdhuc del comportament individual, dels membres del barri, actuant com a grup local. Si en molts casos els barris d'aquestes característiques han desenvolupat estímuls d'àmbit local, també han estat reductes d'etnocentrisme i de vida local relativament closa. Moltes vegades han estat focus de cohesió ètnica i han exercit una forta pressió social des del punt de vista de ser precipitants de processos adaptatius dels immigrants, en aquest cas impulsant els seus canvis lingüístics i, finalment, la mateixa adopció del català com a llengua de comunicació habitual. Gràcia, Sants, Sant Andreu, Poble Sec, Barceloneta, Sant Martí, Horta i d'altres, constitueixen exemples d'aquesta capacitat cohesiva i socio-cèntrica dels barris tradicionals barcelonins.

Mentrestant, els barris perifèrics, inicialment degradats des del punt de vista urbanístic, també han estat zones de recepció d'immigrats, i en la mesura que hi ha hagut en ells pocs catalans, també el procés d'aculturació lingüística ha estat lent, fins l'extrem que aquests barris han estat estructures més aviat passives, a vegades obstaculitzadores, del canvi lingüístic. Sovint aquests immigrants han mantingut una certa coherència ètnica en el sentit que molts dels seus membres han estat proclius a reunir-se en funció de les seves regions d'origen. El resultat ha consistit a retardar aquests immigrants la seva integració lingüística al català, àdhuc en la segona generació.

Tanmateix, si en aquests barris perifèrics, els anomenats suburbis, s'ha concentrat una població immigrada de classe social més aviat baixa, també han estat llocs de concentració de poblacions bàsicament obreres a les quals s'ha dedicat molt poca atenció per part de les institucions catalanes en matèria sobretot de promoció lingüística. Els seus llocs habituals de promoció han estat els centres de treball, mentre que, per altra banda, els estímuls principals per a aprendre el català han estat produïts des de les zones d'identificació de prestigi de la cultura catalana, a més dels factors de promoció personal, a vegades actuant com a factors de mobilitat social dintre les empreses.

És evident, per altra part, que els barris estan perdent molta d'aquesta capacitat de cohesió socio-cèntrica en la mesura que les seves poblacions han augmentat els seus graus de mobilitat, o sigui: a mesura que molts barris han perdut la seva vida política local, en aquesta mesura han disminuït els graus de participació de la seva població en activitats pròpia-

ment locals. A més, el fet que els barris tradicionals s'estan modernitzant des del punt de vista urbanístic, ha augmentat la seva circulació social introduint en ells poblacions noves no arrelades i orientades per una consciència individualista i anònima que fa difícil una primera incorporació a les idees sòcio-cèntriques de les anteriors generacions locals. En funció d'aquesta evolució la mobilitat demogràfica manifestada en els últims anys esdevé un factor dissociatiu més que cohesionador. El paper de les organitzacions tradicionals ha passat a les Associacions de Veïns, i són aquestes, en molts casos, les que reprenen la funció cohesionadora que havien tingut les institucions de base de caràcter tradicional. En aquest sentit, el paper d'aquestes noves institucions en quant a control social sobre les seves poblacions ja no és el mateix, degut al fet que la seva actuació es més general, menys sòcio-cèntrica i, en particular, els seus membres pertanyen a generacions menys integrades al concepte integrador de barri. En molts casos, es tracta de generacions que no tenen com a objectiu fer la vida al barri. Més aviat per a ells aquesta és una limitació ambiental que no correspon a la realitat d'una mena de participació social que no es centra en l'etnicisme de barri.

De totes maneres, és evident que en la seva orientació tradicional els barris barcelonins han estat exponents de sòcio-centrisme i d'etnicitat. Quant a catalanitat, aquesta es projecta, estadísticament, com una funció del grau d'antiguitat o d'anys de residència als barris i districtes. Tanmateix, com més antiga és la residència, major és la quantitat de catalans que hi trobem. Així, la densitat relativa d'idioma català parlat es reflecteix en forma de barris que, com més antics i com menys degradats urbanísticament, majors proporcions tenen de catalanoparlants.

Això vol dir que les poblacions lingüísticament catalanes també han circulat en la direcció oposada per les reestructuracions urbanístiques i en funció de les seves capacitats econòmiques relatives. En aquest sentit, barris que podien ésser considerats com catalans han modificat la seva estructura lingüística pel fet d'haver estat recipients de poblacions immigrades. Tanmateix, doncs, la distribució de les poblacions lingüísticament catalanes i castellanés (i gallega) correspon, bàsicament, a aquestes tendències: els catalans ocupen les zones més urbanitzades i els immigrants les més degradades.

Per altra banda, és evident que ens referim a poblacions considerades massivament, ja que dins de cada grup hi ha excepcions o minories que viuen en zones diferents a les que constitueixen la tendència estadística i qualitativa principals del fenomen de distribució. Els barris perifèrics són ocupats majoritàriament per immigrants. Molts d'aquests barris han deixat d'ésser perifèrics a causa de l'expansió urbanística de la ciutat, però encara fan retenció de poblacions d'aquest tipus.

Quan considerem aquesta evolució urbanística és evident també que molts catalans s'han instal·lat en el que abans eren barris d'immigrants, la qual cosa vol dir que existeix una forta tendència a reestructurar-se les distribucions demogràfiques i les seves proporcions lingüístiques. Des d'un punt de vista cultural, els barris d'immigrants són, en el seu inici, intents no sempre conscients de reproducció de les formes de vida de les regions d'origen, i en aquest sentit no solament hi ha hagut una impro-

visació urbanística, sinó que, a més, l'idioma prevalent ha estat el castellà, àdhuc en les segones generacions, quan han estat reduïdes les oportunitats d'intercanvi i de cohesió socials dels immigrants amb els catalans. La influència d'aquests últims s'ha manifestat, sobretot, des dels àmbits laborals i, molt secundàriament, a l'ambient local. Per afegitò, la influència lingüística dels catalans s'ha manifestat també molt més en els barris mixtes i, no cal dir, en els barris on són majoria i mantenen un caràcter tradicionalment català, com per exemple, Sarrià.

Mentre les poblacions immigrades són, quant a l'estabilitat del seu temps de residència als llocs on viuen, més mòbils, mentre, a més, per altra part, les seves ocupacions són més inestables, dintre aquesta perspectiva la seva tendència al canvi lingüístic està més en funció de l'adquisició de vocabularis laborals i de les produccions informades en català, que d'una veritable integració social amb els catalans. Per altra part, com sigui que la immigració continua essent un fenomen constant, hi ha una certa estabilitat en la distribució lingüística del català i del castellà, encara que degut a la incorporació també constant d'immigrants joves o de generacions descendents d'immigrants a la població lingüística catalana, aquesta és proporcionalment cada vegada més nombrosa. En aquest sentit, si existeix una marginació urbanística de l'immigrant econòmicament més dèbil, de totes maneres existeix també la tendència a la integració dels immigrants de major temps de residència a Barcelona a mobilitzar-se vers els barris més catalans, i amb aquests el procés d'aculturació lingüística resulta ésser també més accelerat i vigorós.

D'ençà d'aquests fenòmens de mobilitat i de renovació constant de les poblacions catalana i immigrada, les distribucions lingüístiques són també certament dinàmiques perquè reflecteixen les condicions relatives d'estabilitat i mobilitat de les respectives poblacions.

DEMOGRAFIA LINGÜÍSTICA A BARCELONA

El grup de parla castellana inclou tots els individus originaris de regions espanyoles lingüísticament no catalanes. Fem excepció dels gallecs, que a Barcelona empren entre ells l'idioma gallec, excepte quan es relacionen amb altres persones, ja que en aquest cas ho fan en castellà. Els gallecs són un grup ètnic que a Barcelona empra el seu idioma amb més freqüència que els bascs el seu propi. Aquests últims, per altra banda relativament pocs en nombre comparats amb individus d'altres regions, estan compresos en el concepte lingüístic de «castellans», perquè usen habitualment aquest idioma tant en públic com en privat, fent excepció de grups joves, reduïts en nombre i poc determinats en la nostra investigació.

Des d'un punt de vista general, el castellà representa un idioma de comunicació interètnica, però l'idioma català és majoritari en la perspectiva del monolingüisme. El gallec i el basc, com sigui que estan desarrelats del seu medi cultural de sustentació, els veiem mancats de continuïtat i no són funcionals, excepte, i sobretot el gallec, en els àmbits de la pròpia família i dels llocs de reunió intraètnics. En realitat, es tracta de

dos idiomes que, bàsicament, es conserven a la primera generació. Mentrestant, no són llengües de contacte social interètnic, com el castellà que té un caràcter generalitzat, i el català, que ho fa dintre l'àmbit dels anomenats Països Catalans.

Les regions espanyoles lingüísticament de parla castellana a Barcelona són, doncs, les Castelles (Castella la Vella, Castella la Nova i Lleó), Andalusia, Extremadura, Aragó, Múrcia, Astúries, Canàries, Ceuta i Melilla, i, donats els símptomes lingüístics ja esmentats, el País Basc. La distribució que fem en districtes inclou, per tant, regions reconegudes com pertanyents a una àrea lingüística definida històricament.

Quan considerem el lloc de neixement de l'individu com a factor de classificació lingüística, aquest no significa un índex de valor absolut, ja que com dèiem en una altra ocasió (cf. Esteva 1973, 152), molts immigrants han arribat a Barcelona en edats infantils. Donat que el seu medi social ha estat constituït entre catalans, l'idioma català s'ha fet progressivament una parla quotidiana. En canvi, altres individus que figuren com nascuts a Catalunya i que són fills d'immigrants, pel fet d'haver estat socialitzats en llengua castellana i d'haver-se mantingut dintre un ambient de predomini social d'immigrants, tenen com a parla habitual el castellà. A més, encara que un 38'2 % (cf. Badia 1969, 261) d'aquestes persones nascudes a Barcelona de pares immigrants dominin el català suficientment, és evident que aquest idioma l'han adquirit fora del grup familiar. Això vol dir que la quantitat de castellanoparlants és superior a la que podria resultar si consideréssim únicament el lloc de naixement.

Segons el que diem, si en una consideració estadística, basada en dades oficials, els nascuts en regions espanyoles de parla castellana són en nombre de 551, 880 individus, o sigui, el 32 %² de les poblacions que considerem, en canvi, la realitat lingüística dels individus de parla castellana es més gran quan pensem en l'ambient de socialització en castellà de molts fills d'immigrants. Degut a això, si admetem com a generalització vàlida la freqüència estadística presentada per Badia que un 38'2 % dels fills nascuts a Barcelona de pares immigrants parlen català, aleshores cal entendre que, si d'un total de 172.964 individus nascuts a Barcelona de pare i mare de parla no catalana, 114.156 (cf. Esteva 1973c, 127, quadre número 3), parlaven castellà, tindrem en aquest cas un total estimat de 666.036 individus de parla castellana, o sigui, un 38'7 %. Aquest percentatge podria arribar a ésser d'un 41 % si en realitat afegíssim la resta de 56.386 individus que, si apliquem el percentatge de l'enquesta de Badia (ob. cit.), representen el grup de catalanoparlants nascuts a Barcelona de pare i mare castellans, especialment quan tenim present que aquest grup de fills d'immigrants parlen castellà com idioma familiar o quan es dirigeixen als seus pares i parents.

Ací convalidem les conclusions adoptades en un treball anterior (1973), en el sentit que la població espanyola a Barcelona de parla no catalana representava l'equivalent a un 41 % del total; la resta ho seria, bàsica-

---

² En una altra ocasió (cf. Esteva, 1973, 152), vàrem donar un percentatge més elevat (35 %), a causa d'haver inclòs la població gallega en aquesta xifra, xifra que representava un 27 % del total d'immigrants espanyols a Barcelona.

ment, de llengua catalana.³ És notori, per tant, que la influència social i lingüística d'aquesta població és molt important, sobretot quan la considerem en termes del seu comportament ètnic, per una banda, i de les interferències culturals que la seva inserció dintre el procés de la societat catalana realitza. Si com a grup lingüístic és molt important, des del punt de vista de la seva capacitat social representa un obstacle permanent a la mateixa realització de la cultura catalana. Aquest obstacle no l'entendem en el sentit d'una cultura importada que es realitza a Barcelona i que té la capacitat de reproduir-se a si mateixa; més bé el representem com un obstacle que es manifesta en el si de la integració i homogeneïtat relativa de la cultura catalana i de la seva etnicitat en aquells casos d'oscil·lació identificatòria. En la realitat última de cada generació immigrada només roman una perspectiva: la de que les generacions següents seran ètnicament i culturalment catalanes, però mentrestant la mateixa definició de cultura catalana es manté, en molts casos, ambigüament o socialment confosa en un procés social heterogeni.

En el quadre 1 presentem una imatge estadística de les relacions numèriques que mantenen els diferents grups ètnics immigrants a Barcelona. Les xifres del lingüisme corresponent les hem elaborat a partir d'un criteri: el del lloc de neixement de l'individu. Però com ja hem dit, aquest criteri resultava insuficient. En una primera aproximació ens ha servit per a orientar la nostra problemàtica. No obstant, posteriorment hem fet correccions que s'adapten als criteris relatius que ja hem exposat, en la mesura que és particularment significatiu tenir en compte el fet que els fills d'immigrants nascuts a Catalunya no són, per aquest simple fet, necessàriament catalanoparlants. I el mateix diem dels qui han vingut en edats infantils i s'han adaptat dintre el si de grups socials catalans. En cada cas s'ha fet indispensable ponderar els valors qualitius referits al comportament individual i a l'aculturació lingüística en funció dels ambients socials i culturals que hem considerat formen part dels resultats de les relacions interètniques i dels factors que contribueixen a determinar les característiques del fenomen adaptatiu.

---

³ Obviament la població gallega quedava inclosa dintre la xifra d'individus de parla castellana, però quan li trèiem el 27 %, o equivalent a 46.918 persones, l'any 1970, aleshores només quedava un percentatge aproximat del 38 % de persones de parla castellana habitual a Barcelona.

QUADRE 1. DISTRIBUCIO DE POBLACIONS REGIONALS ESPANYOLES A BARCELONA PER DISTRICTES. 1970

DISTRICTES	REGIONS												TOTALS	
	CATA- LUNYA	ANDA- LUSIA	CAS- TELLES	ARAGO	PAIS VALEN- CIA	MURCIA	GALI- CIA	EXTRE- MADURA	PAIS BASC	BALEARS	ASTU- RIES	CANA- RIES		CEUTA I ME- LILLA
I	45.112	9.645	5.894	3.974	3.415	2.439	2.897	1.131	881	514	402	152	131	76.587
II	78.506	14.424	9.618	6.352	4.959	4.213	3.812	1.826	1.329	589	518	195	143	126.484
III	96.210	6.995	10.288	5.477	3.222	1.722	2.964	1.333	2.258	905	657	275	64	132.370
IV	63.054	6.123	7.630	6.034	2.688	2.125	3.219	1.014	1.337	479	443	156	62	94.364
V	41.571	8.171	5.653	4.532	3.258	3.036	2.842	925	827	404	385	111	51	71.766
VI	59.609	5.594	6.783	5.265	3.022	2.088	2.127	897	1.207	546	450	150	55	87.793
VII	78.699	9.451	8.147	6.387	5.501	4.253	2.892	1.360	910	403	315	104	75	118.497
VIII	108.491	12.217	11.957	8.519	4.802	3.074	3.449	2.002	1.614	680	562	183	55	157.605
IX	185.002	66.610	37.259	18.428	9.395	14.205	10.273	10.205	2.580	741	1.247	402	329	356.676
X	98.681	23.073	13.784	8.822	6.072	6.397	3.708	3.059	1.383	362	557	152	215	166.265
XI	68.490	5.680	7.653	5.017	3.034	1.860	2.088	971	1.467	758	540	217	86	97.861
XII	135.633	34.697	21.557	13.435	6.755	6.558	6.647	5.186	2.169	806	937	303	215	234.898
Totals . . .	1.059.058	202.680	146.223	92.242	56.123	51.970	46.918	29.909	17.962	7.187	7.013	2.400	1.481	1.721.166
%	61'53	11'77	8'49	5'35	3'26	3'00	2'72	1'73	1'04	0'41	0'4	0'13	0'08	99'91

QUADRE 2. DEMOGRAFIA LINGUISTICA DE BARCELONA- CAPITAL. PER DISTRICTES. 1970

DISTRICTES	Idioma català nombre total	Percentatge de parlants	Idioma castellà nombre total	Percentatge de parlants	Idioma galleg nombre total	Percentatge de parlants	Total d'habitants	Percentatge d'habitants
II	84.054	66'45	38.618	30'53	3.812	3'01	126.484	7'34
III	100.337	75'80	29.069	21'96	2.964	2'23	132.370	7'69
IV	66.221	70'17	24.924	26'41	3.219	3'16	94.364	5'48
V	45.233	63'02	23.691	33'01	2.842	3'96	71.766	4'16
VI	63.177	71'96	22.489	25'61	2.127	2'43	87.793	5'10
VII	84.603	71'39	31.002	26'16	2.892	2'44	118.497	6'88
VIII	113.973	72'31	40.183	25'49	3.449	2'18	157.605	9'15
IX	195.138	54'72	151.265	42'40	10.273	2'88	356.676	20'72
X	105.115	63'22	57.442	34'54	3.708	2'23	166.265	9'66
XI	72.282	73'86	23.491	24'00	2.088	2'13	97.861	5'68
XII	143.194	60'96	85.057	36'21	6.647	2'82	234.898	13'64
Totals . . .	1.122.368	65'20	551.880	32'06	46.918	2'72	1.721.166	99'94
—	67.342	6'00	+ 67.342	3'91				
Totals . . .	1.055.026	59'20	619.222	35'97	46.918	2'72	1.721.166	99'94

Quan considerem que els individus de parla catalana, és a dir, la gent nascuda a Catalunya, País Valencià i Balears, suma un total de 1.122.368 persones (65'2 %), i si, per altra part, treiem d'aquest total un 6 %, representat per individus que, nascuts a Catalunya, són no obstant de socialització i ambient lingüístic castellà, i que s'han mantingut dintre aquesta identitat, aleshores tindrem que la població barcelonina lingüísticament catalana seria de 1.055.026 (61'3 %) individus, mentre un total de 551.880 (32'06 %) persones, a més del ja exposat 6 % representant 67.342 castellano-parlants, farien una població estimada de parla castellana de 619.222 (35'97 %) individus. Així la distribució que tindríem per districtes, segons l'idioma habitual, seria la del quadre 2 (pàg. 97).

Com podem veure per les xifres que acabem de donar, hi ha districtes on la catalanitat lingüística és major que en altres. El Districte III és el de més elevada proporció en aquest sentit. En ordre d'importància corresponent segueixen els districtes XI, VIII, VI, VII i IV. Els districtes III i XI són àrees urbanes de la millor qualitat dintre Barcelona, i hi trobem residenciades la burgesia i el capitalisme tradicional. Els restants districtes on és molt densa la catalanitat lingüística representen conglomerats socials amb predominis de classes mitjanes o de persones que han aconseguit una certa estabilitat econòmica àdhuc en els seus oficis manuals, amb ingressos relativament còmodes. Des del punt de vista lingüístic es tracta de districtes que enquibeixen poblacions tradicionals o de residència antiga, i s'hi ha donat amb força el fenomen del sociocentrisme.

Els altres districtes tenen poblacions i nuclis menys tradicionals, amb una menor integració ètnica. En molts aspectes són culturalment més mestisses que les representades en els altres districtes. No cal dir, a més, que es tracta de districtes on encara no s'ha fet una integració basada en el monolingüisme familiar en català, ja que en aquestes zones hi ha una nombrosa massa de població immigrada. En molts casos es dona una forta degradació urbanística i una certa marginalitat social. Dintre aquests districtes és on trobem un procés de catalanitat lingüística més lent.

Mentrestant, en el quadre 3 podrem observar quines són les freqüències relatives de catalanitat lingüística a Barcelona en funció dels districtes.

Les columnes que hi presentem i els valors ⁴ que les defineixen permeten obtenir una primera conclusió. Aquesta seria: la distribució de castellanitat lingüística augmenta conforme passem de les àrees de residència o districtes que n'hem dit tradicionals a les àrees més marginals considerades urbanísticament i socialment.

---

⁴ A = Catalans per neixement fet a àrees de parla catalana. S'inclouen Catalunya, País Valencià i Balears.

B = Percentatge de població catalana per neixement dintre d'àrees de parla catalana.

C = Volum de població que ha resultat de la detracció del 6 % que hem calculat. És de parla bàsicament castellana, malgrat haver nascut en zones lingüísticament catalanes. Es tracta d'una columna que engruixa el grup lingüístic espanyol no català.

D = Volum total de població lingüísticament catalana després d'haver-se efectuat la detracció del 6 % considerat.

E = Percentatge de població estimada lingüísticament catalana.

F = Distribució percentual de la població lingüísticament catalana a cada Districte sobre el total de Barcelona.

QUADRE 3. ORDRE D'IMPORTANCIA NUMERICA DE CATALANITAT LINGÜÍSTICA. BARCELONA, 1970. PER DISTRICTES

<i>Districte</i>	A	B	C	D	E	F
III	100.337	75'80	6.020	94.317	71'25	8'93
XI	72.282	73'86	4.337	67.945	69'43	6'44
VIII	113.973	72'31	6.838	107.135	67'97	10'15
VI	63.177	71'96	3.791	59.386	67'64	5'62
VII	84.603	71'39	5.076	79.527	67'11	7'53
IV	66.221	70'17	3.973	62.248	65'96	5'90
II	84.054	66'45	5.043	79.011	62'46	7'48
I	49.041	64'03	2.943	46.098	60'19	4'36
X	105.115	63'22	6.307	98.808	59'42	9'36
V	45.233	63'02	2.714	42.519	59'24	4'03
XII	143.194	60'96	8.592	134.602	57'30	12'75
IX	195.138	54'72	11.708	183.430	51'42	17'38
Totals . . .	1.122.368	65'20	67.342	1.055.026	61'30	99'93

El quadre 4 exposa els volums o totals relatius de distribució d'immigrats. Mitjançant les freqüències que es donen quant a les xifres de població, podem determinar quines són les línies que marquen el ca-

QUADRE 4. ORDRE DE NO CATALANITAT LINGÜÍSTICA A BARCELONA. EN TERMES D'IMMIGRATS ESPANYOLS.⁵ PER DISTRICTES. 1970

<i>Districte</i>	A	B	C	D	E	F
IX	151.265	42'40	11.708	162.973	45'69	26'31
XII	85.057	36'21	8.592	93.649	39'86	15'12
X	57.442	34'54	6.307	63.749	38'34	10'29
V	23.691	33'01	2.714	26.405	36'79	4'26
I	24.649	32'18	2.943	27.592	36'02	4'45
II	38.618	30'53	5.043	43.661	34'51	7'05
IV	24.924	26'41	3.973	28.897	30'62	4'66
VII	31.002	26'16	5.076	36.078	30'44	5'82
VI	22.489	25'61	3.791	26.280	29'93	4'24
VIII	40.183	25'49	6.838	47.021	29'83	7'59
XI	23.491	24'00	4.337	27.828	28'43	4'49
III	29.069	21'96	6.020	35.089	26'50	5'66
Totals . . .	551.880	32'06	67.342	619.222	35'97	99'94

⁵ Els totals i percentatges de cada columna fan referència als mateixos valors d'anàlisi fet en el quadre anterior, però en aquest cas els hem restringit a poblacions espanyoles de parla no catalana i no gallega. Els valors indicats són:

A = Població de parla castellana per regió de neixement.

B = Percentatge de població de parla castellana segons la regió de neixement.

C = Volum de població estimada, de parla castellana, afegit al de la columna A, en funció del fet d'haver estat socialitzada en castellà i de mantenir-se en aquest tipus de lingüisme. Fem addició, doncs, del nombre de persones que nascudes a Catalunya, malgrat això, continuen essent de monolingüisme castellà i que representen el 6% de la població catalana. Veure quadre anterior, columna C.

D = Volum total de població lingüísticament castellana que hem estimat després d'afegir el 6% indicat.

E = Percentatge de població total lingüísticament castellana a Barcelona.

F = Distribució perceptual per districtes de la població lingüísticament castellana que viu a Barcelona.

ràcter del procés d'aculturació lingüística dels immigrants. Amb sentit general, podem dir que allí on és molt gran la proporció d'immigrants respecte dels volums de catalans, allí també serà més lent el procés d'aculturació lingüística que deriva cap a l'adopció del català en aquests districtes, ja que hi disminueix la pressió de la catalanitat en tots sentits: social, cultural i lingüístic. És a dir, si entenem que tot procés d'aculturació implica un contacte social entre individus de cultures diferents, i si considerem que les proporcions demogràfiques relatives de cada grup ètnic en el conjunt del procés d'aculturació constitueixen factors d'influència decisiva quant a la determinació dels canvis de comportament, aleshores, com més nombrós sigui el grup de catalans que participa en el procés de la estructura social junt amb els immigrants, major serà la probabilitat que aquests siguin lingüísticament aculturats en un temps més breu que en el cas que no hi hagi intercanvi.

A més de la tendència dels immigrants a residenciar-se en barris urbanísticament i socialment deficients, tenim la tendència a viure més en unes àrees que en d'altres. Ara veurem quina pot ésser la freqüència probable d'aquesta classe d'aculturació dintre els districtes que constitueixen la ciutat de Barcelona. En aquest sentit, hem elaborat algunes de les dades estadístiques presentades per Badia (1969, 253 ss.) en la seva mostra⁶ sobre Barcelona i referida a la parla habitual dels barcelonins. El que tractem de fer, en aquest cas, és veure la distribució, sobretot, de castellanoparlants en cadascun dels districtes de la ciutat de Barcelona, i des de la perspectiva del procés d'aculturació lingüística manifestat estadísticament.

Tenim en compte, doncs, els resultats obtinguts per Badia, i en aquest cas els hem convertit en factors o coeficients multiplicadors aplicats a les estadístiques i problemàtica de l'aculturació lingüística. Apreciem, sobretot, els factors ecològics o relatius a la distribució zonal urbana dels immigrants a Barcelona. Segons això, en la mostra de Badia (cf. *ibíd.*, 247), d'un total de 2.717 individus catalanoparlants enquestats, el 8'8 % éren nascuts fora dels Països Catalans. Tanmateix, d'un total de 729 individus castellanoparlants enquestats, nascuts fora dels Països Catalans, el 32'6 % parlaven el català (*ibíd.*, 253). És molt probable que a cadascun d'aquests casos es tracti d'immigrants arribats a Barcelona dintre d'edats molt joves o que hagin viscut dintre d'ambients molt favorables a la seva catalanització lingüística.

Mentrestant, quan revisem la distribució districtal d'aquesta població, podem reconèixer que els percentatges més elevats de catalanització lingüística els trobem entre aquells qui han viscut socialment mesclats amb catalans o dintre zones on l'ètnia catalana manté una forta densitat demogràfica. Per altra banda, d'un total de 901 individus enquestats, les parentes dels quals han nascut fora dels Països Catalans, 345 d'entre d'ells, o sigui, el 38'2 % (cf. Badia, *ibíd.*, 261) parlaven català. En aquest sentit, observem una tendència semblant a la que ja hem indicat abans, és a dir, els barris situats als districtes més antics de la ciutat moderna són

---

⁶ Aquesta mostra es féu sobre un univers de població de 3.446 persones, que foren enquestades a la ciutat de Barcelona.

els que exerceixen una pressió més accentuada en matèria d'aculturació lingüística.

Disposem, doncs, de coeficients que ens permeten establir els factors estadístics mitjançant els quals podem considerar quina és la situació real del procés d'aculturació lingüística a Barcelona d'aquests immigrants. D'acord amb el quadre presentat per Badia (ibíd., 261), l'expressió estadística, per districtes, de fills d'immigrants que parlen el català, seria la del quadre 5.

QUADRE 5. IMMIGRATS DE PARLA CASTELLANA I PERCENTATGES RELATIUS DE CATALANITAT LINGÜÍSTICA. CONVERSIÓ A L'ANY 1970. PER DISTRICTES.⁷

<i>Districte</i>	A	%	B	%	C	%	D	E
I	22	31'4	14	25'0	27.546	35'96	4'60	2.491
II	38	46'3	25	41'0	42.430	33'54	7'08	3.833
III	20	37'0	12	27'3	32.033	24'19	5'34	2.892
IV	31	44'9	15	30'0	28.143	29'82	4'69	2.541
V	23	40'3	12	30'0	26.533	36'97	4'43	2.399
VI	32	50'8	22	46'8	24.616	28'03	4'11	2.226
VII	20	40'0	19	43'2	33.894	28'60	5'66	3.066
VIII	23	29'5	18	29'0	43.632	27'68	7'28	3.943
IX	57	40'7	45	36'6	161.538	45'28	26'97	14.606
X	26	28'9	22	28'2	61.150	36'77	10'21	5.530
XI	18	33'3	11	25'0	25.579	26'13	4'27	2.312
XII	35	37'2	23	28'8	91.704	39'03	15'31	8.291
Totals . . .	345	38'2	238	32'6	598.798	34'79	99'95	54.130

D'acord amb aquestes dades, podem destacar un fet que considerem remarcable: els immigrants que vingueren a Barcelona en edats infantils són molt propensos a fer l'adopció del català com a idioma habitual fora de l'ambient familiar. Un estudi realitzat per Maluquer (1963, 88) a Terrassa (Barcelona), ciutat de forta concentració industrial i amb molts immigrants, demostra com, per exemple, 22 individus que arribaren amb menys de nou anys i que treballen en una d'aquestes indústries tèxtils, quan varen ésser observats 30 anys després, i ja en plena adaptació al seu ambient socio-industrial, parlaven normalment el català. Pel contrari,

⁷ Columna A = Fills d'immigrants de parla castellana que, segons Badia, nasqueren a Barcelona i parlen català.

Columna B = Immigrants de regions lingüísticament castellanques que parlen català.

Columna C = Total d'immigrants de parles castellana i gallega, i percentatge que representen dintre el total demogràfic del districte corresponent.

Columna D = Percentatge de cada districte quant al total de castellanoparlants a la ciutat de Barcelona.

Columna E = Total d'immigrants vinguts a Barcelona amb menys de 25 anys i que en la nostra perspectiva parlaran el català quan arribin a edats madures.

Les columnes A i B, i els respectius percentatges, corresponen als resultats obtinguts per Badia. La columna C i els seus respectius percentatges fan referència a les nostres estimacions. La columna D és equivalent a una distribució percentual de la població de parla castellana. És significativa perquè presenta la importància relativa d'aquesta població immigrada dintre els districtes. La columna E ofereix la distribució demogràfica estimada dels individus que vingueren a Barcelona amb edats menors als 25 anys. El seu total, 54.130, constitueix el nombre d'immigrants que parlaran habitualment en català, almenys a partir dels 40 anys. En tot cas, seran bilingües.

dintre el mateix context de treball altres immigrants que vingueren en edats situades a l'entorn dels 25 anys, entenien molt bé el català, però el parlaven mediocrement, encara que algun d'ells construïa l'idioma correctament. Dintre l'empresa estudiada per Maluquer, la meitat de 18 treballadors amb una mitjana de residència a Terrassa de 16'5 anys, i amb una edat mitjana d'arribada a Barcelona de 24 anys, parlaven bé el català (ibíd., 89). La resta de treballadors immigrants, un total de 89 individus, empleats a la mateixa fàbrica, i en edats semblants d'arribada, però amb un temps de residència més curt, presentaven una menor comprensió del català. En certs casos no l'entenien, i cap d'ells no el parlava.

Si considerem molt susceptibles a l'aculturació lingüística i a l'adopció del català els individus arribats a Barcelona dintre edats inferiors als 25 anys, però sobretot infants, observats 10 anys després d'haver vingut, i si en el curs d'una desena (1962-1971) d'anys el total d'immigrants entrat a Barcelona fou de 54.130 individus),⁸ podem adoptar una primera conclusió consistent en el fet que la majoria d'aquesta població ja és de parla catalana en la mesura, sobretot, que hagin viscut, almenys, mesclats amb catalans en ambients culturalment i socialment centrats en formes de vida catalanes, el prestigi de les quals provoca la identificació progressiva de l'immigrant, o simplement és degut al fet de la pressió integradora de la societat catalana, o que la promoció social de l'individu està condicionada a l'adopció ràpida de la parla catalana, o pot establir-se per mitjà, en d'altres casos, de la influència que pugui exercir un cònjuge català al matrimoni, i en moltes ocasions el canvi pot ésser determinat per una nova consciència d'identitat ètnica una vegada substituïdes les influències dels pares immigrants, o del seu ambient, per altres d'identitat catalana.

D'acord amb aquestes expectatives, un 8'18 % dels immigrants espanyols de parla no catalana estarien lingüísticament aculturats i parlarien el català.

Dintre aquesta conclusió estadística, si apliquem aquest coeficient de catalanitat lingüística trobat per Badia en individus nascuts fora dels Països Catalans, augmentarà, per aculturació produïda en el curs de la primera generació d'immigrants, el nombre de catalanoparlants en una proporció molt significativa. També serà igualment cert el fet que aquesta proporció hem de considerar-la en el sentit d'una població que, havent vingut de regions de parla no catalana, és actualment bilingüe. D'aquesta manera, el 60'3 % a què fa referència Badia (ibíd., 261), o sigui, castellanoparlants, els pares dels quals nasqueren fora de l'àrea lingüística catalana, continuaran essent castellanoparlants la major part del seu cicle vital, encara que constituirà una generació influïda per la societat catalana.

BILINGÜISME

El bilingüisme a què abans ens hem referit fa reconeixement d'un tipus de socialització de l'immigrant feta en dues cultures expressades lingüís-

⁸ Aquest nombre de 54.130 individus arribats a Barcelona com immigrants resulta ésser, percentualment (8'12 %), semblant al 8'18 % obtingut per Badia en la seva enquesta, i referit al nombre de persones immigrades d'origen de parla castellana, però que en el moment de fer-se la entrevista parlaven català. Les xifres han estat produïdes a partir de les dades publicades en els «*Resúmenes Estadísticos*» dels anys 1962 a 1971, editats per l'Ajuntament de Barcelona.

ticament. Suposa, a més, la manifestació de diferències significatives en cada grup comparat: catalans i immigrants. Tanmateix, mentre el català pot ésser bilingüe (català-castellà) després d'haver estat monolingüe en català, l'immigrant pot ésser bilingüe (castellà-català) després d'haver estat monolingüe en castellà.

Aquesta situació l'agafem com a punt de partida, ja que suposa l'existència de diferències quant a la forma relativa de la consciència ètnica. És a dir, s'hauria desenvolupat en cada cas un ego culturalment diferent, mentre que també serà diferent l'estructura de significació, semàntica, de les respectives llengües. Un ego lingüísticament considerat vol dir una forma psicològica per mitjà de la qual l'individu adscrit, per socialització primària, al llenguatge del seu grup familiar assoleix una percepció de la realitat que està en funció de la cultura que el seu llenguatge interpreta i simbolitza. El pas a la fase següent d'adquisició d'un context bilingüe representa una adaptació secundària.

En aquest sentit, aquesta representa una experiència més conscient que la primera, sobretot quan tenim present que fa referència a una etapa infantil basada en un sol llenguatge. Dintre d'aquesta etapa la formació primària, infantil, de l'ego es tradueix en una estructura lingüística, catalana o castellana, que s'imprimeix més profundament que la que pot correspondre a la segona fase. Del fet que el bilingüisme posterior sigui obtingut a posteriori d'una socialització monolingüe en resulta una integració subconscient, de mecanismes fixats durant l'etapa infantil que, lingüísticament, està més consolidada com a estructura i com a estrat que les que vinguin després.

Si aquesta socialització lingüística infantil és substituïda per l'adquisició d'un altre idioma, al mateix temps que continuen reforçant-se les experiències socials de la pròpia cultura i és mantinguda, a l'ensens, la seva funcionalitat dintre els diferents nivells d'actuació de l'individu en la seva societat, aleshores es produeix una mena de bilingüisme culturalment basat en l'experiència de la societat primera o de l'ambient formatiu dels pares a càrrec de la socialització. En aquest sentit, però, es indubtable que els membres de la societat amfitriona mantenen l'avantatge de la continuïtat cultural, en el sentit que la societat pròpia és el fet social estable que permet no solament la continuïtat de la cultura tradicional, sinó també és el fet que modifica la realitat lingüística de les llengües importades, fins absorbir-les, o simplement fins convertir-les en llengües secundàries.

En el cas dels immigrants la llengua catalana és una llengua secundària quant a socialització bàsica, perquè s'adquireix fora de la que s'ha tingut en el si de la família. Tanmateix el procés d'actuació social de l'immigrant en la societat i en la cultura catalanes, fa que al llarg dels anys, i en les condicions d'edat i d'anys de residència ja assenyalats, l'immigrant passi a convertir la parla secundària en parla socialment primària, encara que el domini semàntic de la parla adquirida sigui generalment inferior al de la seva pròpia parla primària d'origen.

Per altra part, si és també cert que els immigrants aconseguixen un bilingüisme relativament complet a la segona generació, i com hem dit, àdhuc a la primera, malgrat això el domini semàntic i metafòric o control

per identificació de la llengua secundària o adquirida és inferior, en aquest sentit, al que tenen de la llengua adscrita o de socialització infantil.

Això mateix és el que ocorre entre els catalans que aprenen el castellà com a llengua secundària, amb la diferència que aquesta és més un instrument de comunicació que un instrument d'integració de l'ego i de la pròpia consciència. Difícilment el castellà és per al català una llengua d'integració social o ètnica dintre l'àmbit de la cultura catalana. En canvi, el català sí es per a l'immigrat una llengua d'integració. Segons això, la llengua secundària o catalana és per a l'immigrat una llengua que no solament reconeix una capacitat de comunicació, sinó que també reconeix una mena d'integració social que, a la vegada, és una forma d'identificació de la pròpia personalitat amb una cultura i una societat, la catalana, ambdues convertides en modificadors del seu propi caràcter d'origen. Dintre aquest sentit, el bilingüisme del català es menys aculturador de la seva pròpia estructura cultural de personalitat que el bilingüisme dels immigrants. El primer usa un bilingüisme de caire poc bassat en la cultura no catalana, mentre que el segon usa un bilingüisme realment bicultural perquè representa la convergència i paral·lisme de dues cultures i de dues llengües.

Es certament significatiu que en aquesta mena de bilingüisme de què parlem existeix un aspecte pragmàtic o utilitari consistent en el fet que el català pot adoptar el castellà per parlar amb un individu d'aquesta llengua, sense que adopti la cultura del castellà, o de l'andalús, o de l'extremeny, o de l'aragonès. Mentrestant, a Barcelona i a Catalunya, els individus d'aquestes contrades que adopten el català per a comunicar-se amb els catalans, no ho fan en funció que aquests sàpiguen poc o res el castellà, sinó que realment ho fan perquè, o bé estan en procés d'integració a les formes de vida catalanes o, simplement, ja es senten catalans. En definitiva, hi ha bilingüisme de classe diferent entre els catalans i els immigrants, perquè mentre els primers fan un ús exclusivament pragmàtic de la llengua secundària, d'aquesta els segons fan, a més, un ús d'identificació cultural. En tot cas, és evident que mentre el català aprèn el castellà en versió escolar, formal, l'immigrat aprèn el català en versió social parlada i com a producte d'adquisició, amb aquest idioma, d'una cultura diferent, la catalana, que s'ha anat realitzant en el curs d'un intercanvi adaptatiu amb els catalans, el resultat del qual és la pèrdua progressiva de les primeres identitats ètniques i la substitució d'aquestes per la catalana. D'aquesta manera, mentre l'ús del castellà pel català no suposa pèrdua de la seva identitat ètnica, l'ús del català per l'immigrat indica precisament un estat, almenys latent, de transformació i pèrdua d'aquesta mena d'identitat.

El que passa amb el bilingüisme és que la seva adquisició per a propòsits pragmàtics⁹ es manifesta, en el cas català, com una necessitat instrumental per a poder participar d'una forma integrada dintre el context social i cultural de la societat amfitriona, és a dir, de la catalana. En aquest sentit, té la funció d'integrar la personalitat de l'immigrat a l'estructura social del comportament pròpiament català.

---

⁹ Vegi's Esteva 1973 b, 177 ss.

Dintre aquesta perspectiva, i en la mesura que la veritable integració lingüística es fa, en el meu entendre, dins l'ús automàtic de les metàfores de la llengua, i en la mesura que aquestes són exponents de l'anomenat geni de la llengua, mentre el català de socialització primària és la classe de llenguatge adscrit també a la metàfora o forma d'integració profunda de la personalitat, juntament amb la fonètica, l'idioma o llengua secundària (o llengua d'adquisició conscient) no és automàticament, o subscscientment, metafòric.

La situació del bilingüisme en aquestes condicions significa que l'ego del català en el que té d'estructura de personalitat bàsica¹⁰ s'integra més dintre el sentit profund de la parla i de la metàfora pròpies que dintre el sentit formal de la segona llengua. Per a l'immigrat la situació és semblant quan pensem en gent vinguda a edats de maduresa que ja tenen, per tant, constituïda una poderosa organització d'experiències construïdes en forma subscscient. Quan es tracta de persones de mitjana edat, l'adquisició de l'idioma català representa un mig camí quant a integració, ja que mentre el subscscient és una formació ja donada, malgrat tot, encara admet i organitza més quantitat de bagatge d'experiència. No cal dir que els infants són els individus més proclius a la formació d'un subscscient profund o de base, i per tant són els qui demostren posseir una capacitat adaptativa més plàstica.

Fetes aquestes mencions, l'idioma secundari no defineix en el català la seva veritable integració cultural, ja que mentre no domina la producció metafòrica del llenguatge secundari, i mentre no pertany estructuralment (equivalent a viure fora de les societats que constitueixen l'àmbit dels Països Catalans), aquest és solament un idioma formalitzat, après per necessitat de comunicació, o per imposició política efectuada a través d'institucions estatals, però no com a funció pròpia d'un procés d'integració cultural del català a la societat no catalana.

En realitat, tota aculturació lingüística és, en certa manera, equivalent a un procés d'adquisició relativa d'una altra cultura. És a dir, s'adquireixen aquells significats que s'incorporen juntament amb el lèxic. Tanmateix el procés és constant, la qual cosa suposa que les addicions culturals esdevenen una forma d'integració a la societat aculturadora, fins produir-se el canvi d'idioma. Nogensmenys aquesta és una situació de personalitat en la qual l'individu també modifica l'estructura del seu comportament, fins assumir el caràcter social de la societat amfitriona. En aquest sentit, el caràcter social que esdevé en l'individu tradueix la seva situació personal en relació a les condicions objectives predominants en el procés productiu de la societat amfitriona (vegi's Esteva 1973a, 50 ss.).

No cal dir que en circumstàncies adaptatives constants de l'immigrat als grups de la societat catalana, a l'ensem que s'ajusta al caràcter social d'aquesta, s'ajusta també a les particularitats de la seva cultura lingüís-

---

¹⁰ Aquest concepte és emprat per nosaltres en el mateix sentit que li ha donat Kardiner (1955). És a dir, representa una construcció psicològica derivada del procés de socialització infantil. Els components o continguts són culturals: fan referència a institucions o comportaments socials reconeguts i acceptats com a valors normals pel grup on l'individu es forma la seva consciència. Aquest grup el constitueix, primàriament, la família i les forces socials de l'entorn immediat o de relació dels seus membres.

tica expressada en el si de l'àmbit social predominant. Les vicissituds econòmiques i socials pròpies del procés adaptatiu de l'immigrat a l'ambient català són, al mateix temps que vicissituds derivades de la necessitat personal d'ésser l'ego en funció del caràcter social, també vicissituds que podem referir al procés d'aculturació lingüística i, per tant, de procés cap al bilingüisme.

Arribat aquest moment, les adaptacions de personalitat de l'immigrat es manifesten també en forma de bilingüisme, i aquest tradueix el grau d'identificació i d'integració relatives de l'immigrat amb la cultura i la societat catalanes. Aquesta aculturació passa per un període d'incorporació lèxica que és seguida per un altre de nivells semàntics i metafòrics que poden incloure la mateixa fonètica, tot depenent de quines siguin les qualitats de la fonètica del llenguatge primari de l'immigrat. En molts casos, l'aculturació lingüística és anterior a la mateixa integració cultural de l'immigrat, mentre que la integració social (realització de funcions econòmiques i socials dintre l'estructura productiva i adaptativa, inclosa la identificació amb els valors del caràcter social) pot ésser també anterior a la cultural. Tanmateix l'estructura de personalitat es revela com un procés psíquic en crisi, és a dir, en estat de canvi a les noves condicions derivades de la substitució d'una forma de vida, la d'origen, per una altra, l'actual a Barcelona o a Catalunya.

Quan fem, doncs, referència al procés d'aculturació lingüística, fem també evident que l'adquisició del català per l'immigrat no suposa l'exclusió del castellà. Mentrestant el que significa és l'aparició paulatina del bilingüisme, la qual cosa vol dir que l'immigrat s'està passant a la cultura catalana en un esforç de no sentir-se estrany dintre aquesta societat, sobretot en la mesura que aquest esforç constitueix part d'una necessitat de promoure's socialment en els medis en què actualment viu la seva pròpia personalitat en el moment en què aquesta passa per una crisi adaptativa.

Cal també reconèixer que en molts casos l'immigrat és potencialment més bilingüe del que pot donar a entendre la seva freqüència relativa d'activitat lingüística en català. És evident, en aquest sentit, que el temor al ridícul, entès com una por a pronunciar malament el català en públic, fa que l'immigrat molt sovint s'inhibeixi i que, en parlar el català defectuosament i sentir-se lingüísticament inferior, també pot estendre aquest sentiment a la idea d'ésser realment inferior en matèria de personalitat al mateix català. Aquest sentiment pressuposa la convicció, més o menys conscient, que una parla correcta s'identifica amb una manera d'ésser correcta la personalitat. Com a conseqüència, el bilingüisme de l'immigrat en relació amb el català implica un procés de dificultats fonètiques que molts catalans fan remarcable quan sotmeten l'immigrat a la prova, molt típica, de pronunciar la frase, «setze jutges mengen fetge d'un penjat...». Aquesta frase, que fonamentalment inclou la *o* consonant oclusiva sonora prepalatal, a part de les vocals obertes, molt freqüents en el català, és difícil de pronunciar pels castellanoparlants.

Com sigui que, a més d'aquesta broma, l'immigrat és sotmès a d'altres proves lingüístiques per part del català, i tenint en compte que aquestes li produeixen una consciència de ridícul, com a resultat és molt freqüent que apareguin menys bilingües de castellanocatalà dels que realment

hi ha dintre el medi barceloní. Això fa que molt del bilingüisme entre els immigrants quedi reduït a expressions curtes i convencionals, fent, a més, que l'immigrant abandoni, en alguns casos, l'esforç de manifestar-se públicament en aquest idioma.

Hi ha immigrants que, per altra banda, només parlen català amb catalans molt amics, i quan es dirigeixen a persones catalanes conegudes o estranyes, s'inhibeixen i parlen en castellà. Aquesta és una manera de protegir la integritat del seu ego, precisament perquè la idea de parlar malament el català suposa una pèrdua de confiança en si mateix i una concessió a l'interlocutor que pot interpretar-se en el sentit de perdre valors d'afirmació de personalitat i d'autoestimació si les idees solament poden expressar-se correctament a base del domini d'un idioma. Una versió intel·lectual donada a partir d'una incorrecta traducció lingüística és equivalent a donar una versió incorrecta del valor personal de si mateix. Establerta aquesta preocupació, l'immigrant fa predominant la preferència per valor de l'auto-respecte, de no semblar el que no s'és. Quan això succeeix, el bilingüisme retrocedeix, queda soterrat en favor del castellà que, en definitiva, és la llengua primària que fa recuperar a l'immigrant la confiança en l'eficàcia pragmàtica dels seus propis mitjans de comunicació.

El domini d'una conversa en català per part de l'immigrant que porta més de cinc anys de residència a Barcelona, o que portant-ne uns deu, l'entén i el pot parlar, experimenta algunes alternatives. Per exemple, si es tracta d'una conversa ocasional que no té efectes en els sentiments i en la consciència relativa dels valors lingüístics de prestigi per part de la persona de l'immigrant, i si la relació comunicativa és amb catalans amics, aleshores l'immigrant pot ésser que empri el català, indistintament o plenament, segons sigui també indistinta i plena la comunicació en català o en castellà que pugui fer l'interlocutor català. En casos el català pot ser usat per l'immigrant com a recurs bromístic, també com a demostració personal de bona voluntat envers els catalans i de demostració de trobar-se bé amb aquests. Si en aquest context vol matisar algunes qüestions que necessiten d'una construcció precisa i, fins i tot, semàntica ben definida, aleshores l'immigrant és probable que es passi a l'ús del castellà. És freqüent que si aquest immigrant manté la conversa en català perdi seguretat en el domini de la situació. Amb aquest motiu pot àdhuc inhibir-se i romandre callat o poc comunicatiu.

Hi ha d'altres casos on parlar bé el català pot ésser un motiu d'orgull per a l'immigrant, ja que ho interpreta com un triomf de personalitat, com una prova de capacitat i de sentit de superació que li permet sentir-se socialment més complet i comunicat. En alguns moments aquesta consciència es veu reforçada per altres elements de personalitat, com és el fet de no considerar-se ja un marginat social en aquelles ocasions en què deixa d'ésser tractat com a immigrant i passa a ésser una persona més acceptada dintre l'ambient del grup català.

En el conjunt d'aquesta nova situació el bilingüisme representa una forma de transcendir el nivell de transició perquè suposa la capacitat d'ésser al mateix temps una persona culturalment normalitzada.

No cal dir que la segona generació, o sigui, la que és filla de pares immigrants, acostuma a ser la més interessada a produir-se d'un mode

bilingüe, precisament perquè mentre manté un reconeixement emocional i solidari amb els pares i el seu origen ètnic, també adopta la consciència de la seva societat de neixement i d'interessos socials. Nogensmenys la situació de la segona generació significa molt sovint un trasllat simultani a dues cultures, la dels pares i la dels catalans, i en la mesura que el seu comportament és ambivalent, el seu sistema d'identificació és bicultural. Aquest grup de segona generació constitueix, en la seva ambivalència, l'exponent més clar de biculturalisme i bilingüisme, ja que ha estat socialitzat simultàniament en les dues cultures.

Lingüísticament, aquesta segona generació és admesa «com del país». Empra una fonètica bàsicament correcta, encara que a vegades pot ésser identificada com d'alguna variant comarcal indefinida dintre el català. Malgrat tot, hi ha en molts membres d'aquesta segona generació una plasticitat situacional que la fa procliva a adoptar ambdues llengües. I mentre a l'ensem dubta de la seva catalanitat, al mateix temps empra ja la cultura catalana. En certs d'aquests aspectes el seu desdoblament lingüístic es manifesta com una demostració de la seva consciència també culturalment i ètnicament desdoblada. És a dir, oscil·la entre la lleialtat, culturalment ja desarrelada, a l'origen ètnic dels seus pares, i la lleialtat a la cultura de la seva societat de transplantament. El problema d'aquesta generació consisteix a adoptar una identificació ètnica definitiva, identificació que es fa més difícil quan amb els pares s'ha mantingut una identificació de prestigi, a més d'una consciència política de la seva etnicitat. Mentrestant, però, el seu bilingüisme manté una dimensió clarament alternativa, sintàcticament correcta, però en molts casos desproveïda de recursos literaris.

Es, tanmateix, cert que l'adquisició formalitzada o escolar del català dintre institucions educatives, públiques o privades, és difícil com a conseqüència de l'estructura oficial de l'ensenyament. Per aquesta raó, si són poques les escoles oficials i privades en les quals es dona ensenyament en català, els infants¹¹ també reben un ensenyament en català poc complet en termes d'incloure les matèries destinades a la formació dels infants. En aquest sentit, l'aprenentatge d'un idioma sense continuïtat a les diverses manifestacions de vivència que li corresponen suposa mantenir-lo al marge de la seva comunicació necessària amb els diversos nivells del coneixement i de la realitat d'una cultura: literària, històrica, científica, artística i social.

Segons tot això, quan l'infant d'immigrants solament aprèn català sense a l'ensem complementar aquest coneixement amb l'educació, almenys primària, en català, el que aprèn és una llengua formativament abstracta, perifèrica, que acabaria essent disfuncional si no recolzés en la seva mateixa capacitat social de comunicació.

En aquests infants el bilingüisme representa un procés que té poc ajut

---

¹¹ En una informació publicada pel diari barceloní, «Tele/Exprés», el 22 d'abril del 1974, es deia que el 55 % dels infants que concorren a escoles privades de Barcelona reben ensenyament d'idioma català. Aquesta és una tendència que es reflecteix molt poc a les escoles públiques, incloses les municipals. No cal dir que les escoles a càrrec del *Ministerio de Educación y Ciencia*, o de l'Estat Espanyol, no proporcionen aquest ensenyament.

en la vida escolar, i per tant quan s'arriba al bilingüisme no existeix tampoc una convicció suficient del seu valor i prestigi educatiu, precisament perquè la integració al bilingüisme no es fa per mitjà de la família ni de l'escola, sinó a través de relacions socials que es manifesten fora d'aquestes institucions. Hi ha molts casos on el bilingüisme dels infants immigrants es fa possible per la convivència d'aquests amb grups d'infants de parla catalana, sobretot a les escoles, malgrat que moltes d'aquestes mantenen l'ensenyament en castellà.

Com a conseqüència d'aquestes condicions, la conversió al bilingüisme per part de l'immigrat constitueix un procés lent en els adults i relativament més ràpid en els infants. En aquest últim cas, és més ràpid en funció de la seva major plasticitat adaptativa. Uns i altres, però, tenen una versió secundària de la llengua catalana, tant en el sentit que l'experiència social d'aquesta és posterior al castellà, o al gallec o al basc, com també en el sentit que el seu coneixement d'aquella llengua ho és per la parla directa, sense que hi hagi ajut literari. Un dels resultats d'aquesta experiència és que, bàsicament, el bilingüisme de l'immigrat és primari parlat, a la vegada que reforçat literàriament o escrit i llegit en castellà en els seus individus alfabetitzats. És, en canvi, solament secundari parlat, sense cap altra complexió, el català que coneixen.

En tot cas, i en llur majoria, són institucions indígenes les que promouen l'ensenyament del català i, amb el costat d'institucions privades, la promoció d'aquesta llengua entre els immigrants es fa en condicions molt difícils, ja que és fàcil el desarrelament quan no existeix l'ajut d'una continuïtat necessària en el si del medi social. Quan l'immigrat es fa la racionalització relativa de fins quin punt necessita saber el català literari, la resposta que es dona resulta ésser generalment negativa, ja que no argumenta un veritable avantatge econòmic. Alguns d'ells consideren aquesta classe de coneixement més com un luxe intel·lectual i com un etnicisme, que com un valor de necessitat social de l'activitat real dintre les ocupacions habituals. Només quan es tracta d'individus de les segones generacions orientats intel·lectualment, és quan el problema de l'ús literari de l'idioma es converteix en un problema de la forma d'expressió de l'ego, en el sentit de la seva integració cultural coherent dintre una societat, la catalana, que treu part de la seva força afirmativa del manteniment de la seva constitució literària.

No cal dir que el fet que els mitjans i medis de difusió (TV, ràdio, premsa, publicitat) estiguin abrumadorament redactats i pensats en castellà fa també més difícil l'oportunitat de produir, en funció d'un mercat suficientment atret per la versió catalana dels significats, en llenguatge literari. Aquesta és una situació que influeix i desvia moltes de les expectatives existents en relació a escriure en català per part de les generacions immigrants que el parlen correctament. D'acord amb aquesta realitat, mentre el català acostuma a ésser bilingüe literàriament, molt poques vegades ho és en aquest nivell l'immigrat. I, paradoxalment, el català és més sovint correcte escrivint el castellà que el català. En la realitat, aquesta última llengua se li ha ensenyat, quan s'ha fet, amb un mètode abstracte, és a dir, incomunicat de la resta dels seus veritables valors d'existència i continguts.

Si aleshores també és cert que els infants immigrants aprenen el català per contacte social amb nens i adults catalans, en ambients més o menys públics, també resulta clar que quan manca aquesta relació es perd l'oportunitat de produir una consciència precisa de les diferències que separen la cultura pròpia de la catalana, excepte en els distintius d'ètnicitat marcada per símbols folklòrics i d'afirmació ètnica. Mentrestant és evident que aquesta realitat actua com una massa d'individus que, encara que a vegades d'una manera intermitent, té la continuïtat suficient com per a definir l'existència d'ambients socials i de cultura lingüísticament diferents als que coneix dels seus propis grups de socialització primària.

D'aquesta circumstància en resulta una altra: el grau d'interès pel català i la seva adopció del bilingüisme dependran del grau en què estiguin ètnicament identificats amb les autoritats morals dels seus grups familiars i socials o ètnics propis, i en molts sentits dependran dels graus de dependència social que mantinguin respecte dels infants catalans en matèries de jocs i de convivència social. Ací obtenim una perspectiva en la qual saber llegir i escriure el català inclou la tendència a identificar-se amb l'ètnicitat catalana. Per afegit també suposa la probabilitat que s'estableixi un procés de conscienciació històrica i política de l'estatus ètnic, sobretot quan aquest se'ns revela com una forma d'experiència a la vegada d'integració i d'afirmació relatives de la personalitat i del caràcter social.

Però en la situació actual de l'idioma català l'adopció d'aquest per part de l'immigrant és més el resultat de la necessitat de no sentir-se estrany dintre el procés històric del país, que de la mateixa consciència d'estranyament de la seva etnicitat d'origen. Aquella decisió que suposa l'adopció del català, i amb aquest, per tant, el bilingüisme, és una decisió que suposa en l'immigrant un reconeixement del fet diferencial català dintre un nivell on la pròpia cultura d'origen encara és, bàsicament, una cultura d'afirmació i d'estructura de personalitat. De totes maneres, el bilingüisme representa, en els immigrants, una fase de consciència d'una cultura, la catalana, que sense la presència de la llengua deixaria de significar aquesta consciència ètnica, consubstancial com a expressió de personalitat. A partir, doncs, d'un primer domini de la comunicació en català, l'immigrant adquireix la idea que ja s'és una mica un català.

Dintre el curs d'aquesta adquisició lingüística del català per l'immigrant es produeixen algunes modificacions que són diferents segons sigui l'ètnia de l'individu. Els canvis es manifesten àdhuc en l'evolució mateixa del seu castellà per part dels andalusos. Es així que notem que els andalusos evolucionen, primer, cap un castellà més neutre, o si volem més pròxim a les regles literàries formals d'aquest idioma, sobretot en allò que fa referència a emprar les lletres *z* i *s* i a les entonacions, amb referència, especialment, a la tendència a allargar menys les vocals finals. Molts andalusos són tanmateix propensos a suprimir les consonants finals en la pronunciació d'algunes paraules catalanes, com «pessic» que mentre en pronúncia catalana té un so dur o que adopta una final en forma de *k*, dita per l'andalús queda suavitzada i sona *pessí*.

Molts extremenys perden, per exemple, l'ús de la *h* aspirada en alguns casos, com quan diuen, «jasme (hazme) un sitio», i, com en el castellà

modern, la *h* emmudeix. Igualment, i el mateix que passa amb molts andalusos, acaben pronunciant les *s* i les *z* del castellà en la seva dicció castellana correcta quan porten un temps de residència a Barcelona. Diguem, a més, que en aquesta mena d'evolució relativa a pronunciar literàriament el castellà a Barcelona, els andalusos tenen propensió a corregir els freqüents apòcopes o supressions de lletres en finals de paraules, i en aquest cas moltes paraules del castellà recuperen la seva literalitat ortogràfica.

A Barcelona el castellà dels andalusos evoluciona també en matèria de lèxic. És a dir, sota la influència d'un medi lingüístic català que en l'ús del castellà és ortogràficament més literal, l'andalús té també tendència a suprimir paraules que en el seu medi formaven part del seu context cultural quotidià. En substitució emprà paraules del castellà i del català urbans.

La resta dels castellanoparlants, inclosos els gallecs i els bascs, són propensos a evolucionar fonèticament en altres sentits. Substancialment, llur evolució consisteix a adquirir un major nombre de vocals obertes (*è* i *ò*), encara que la pronunciació d'aquestes vocals constitueix un procés llarg o depenent de les edats en què s'inicia, ja que quan l'arribada a Barcelona s'ha fet en períodes avançats d'edat, aleshores els resulta molt difícil automatitzar la dicció. A més, alguns fonemes, com les terminacions catalanes en forma de *ll* (Sabadell, tall, grill, per exemple), i d'altres semblants que els castellanoparlants acostumen convertir en una *l* final, en fer un primer esforç adaptatiu molts són propensos a transformar en *Sabadei*, *taí* i *grii*. Aquesta transformació no podem considerar-la universal, ja que quan l'immigrat adverteix que la seva pronunciació és incorrecta, aleshores s'inclina a retornar al castellà per por que el desavantatge lingüístic li proporcionï una sensació de ridícul davant d'un català.

Tanmateix, quan moltes d'aquestes pronunciacions defectuoses del català es manifesten de forma reiterada per part dels castellanoparlants, i quan aquests prenen consciència de la impossibilitat de corregir-les, el resultat freqüent és abandonar els propòsits de parlar català en públic. En aquests casos, molts immigrants redueixen l'ús del català a frases fetes i convencionals que no presenten problemes fonètics espectaculars. Així poden emprar les *è* i les *ò* sense inhibicions decisives. Fins i tot, i en relació amb les *ll* inicials del català abans de vocal, com *llavors*, *llegir*, *lligam*, *lloer* i *llum*, paraules que els castellanoparlants acostumen pronunciar, *iavors*, *iegir*, *iigam*, *iorer*, *ium*, quan porten un bon temps de permanència a Barcelona acaben per pronunciar-les més correctament que la *ll* final catalana.

Trobem habitual la dificultat que tenen els castellanoparlants en la pronúncia, per exemple, de les *z* que segueixen a les consonants *m* i *t*, com es fa evident quan ens referim a *onze*, *dotze*, *tretze*, i d'altres veus, així com la *ny* final, com en *company* o en la paraula *bany*. Altres consonants, diguem la *j* (jardí, joventut), i la *x* catalana inicial de paraula abans de vocal (*xamosa*, *xemeneia*), o inicial de síl·laba, com en *conxorxa* que sona sua (*s*), mantenen una tendència a percebre-les, però difícilment les poden pronunciar d'una manera correcta les persones adultes dels immigrants durant els primers deu anys de residència, i fent excepció

d'aquells qui arribaren a Barcelona menors de 25 anys, sobretot en edats infantils i que s'integraren fàcilment amb els catalans, la resta fan d'aquests fonemes una pronunciació gairebé inassequible durant la primera generació. Adhuc es donen molts casos que no ho aconsegueixen els individus posats en les circumstàncies d'edat formalment favorables a una adaptació fonètica. Aquests casos es manifesten en immigrants que han mantingut un medi social homogèniament constituït per immigrants i que, per tant, no han tingut condicions socioculturals adients per a l'ús del bilingüisme. En aquest sentit, es tracta d'immigrants que han reproduït a Barcelona part de la seva cultura d'origen, però sobretot es tracta de persones que dintre d'una estructura poc favorable a l'aculturació, no han fet l'esforç d'adoptar el canvi lingüístic, o bé, en altres casos, serien persones que, per consciència d'etnicitat oposada a la catalana, han resistit la integració social amb individus d'aquesta.

És, tanmateix, cert que els progressos fets en aquest procés d'aculturació lingüística pels immigrants depenen, com hem ja dit, del temps de residència a Barcelona. Això vol dir que, progressivament, adquireixen vocabulari català en substitució del lèxic castellà. En l'àmbit del seu procés de transició se'ls presenten dubtes quant a emprar paraules correctes dintre contextos específics, però aquests dubtes no fan referència solament al català, sinó també al castellà. En tot cas, es produeixen barreges lèxiques, particularment en el context dels ambients de treball i en l'ús de paraules castellanes importades i adoptades pel català, tant com en l'ús de paraules catalanes adoptades per l'immigrant. Aquesta mena de sincretisme es presenta a l'entorn dels deu anys de residència a Barcelona.

Com hem dit, on és més immediata l'aculturació de l'immigrant és en matèria de lèxic. Això es dona a partir dels seus primers contactes amb nuclis catalans, i àdhuc en les relacions amb grups d'immigrants més antics. Aquest es un procés que el podem veure constituït en forma de tres nivells simultanis: 1) El que correspon a l'adquisició de paraules catalanes que substitueixen a d'altres castellanes dintre el mateix sentit o que fan referència a una experiència semblant, però que l'immigrant accepta perquè li representen una forma lingüística més econòmica o de menor esforç descriptiu. Per exemple, *engegar* en el català és usualment emprat en relació amb algun artefacte mecànic de motor, i és equivalent a posar en marxa del castellà. En tot cas, l'immigrant aplica la seva sensibilitat semàntica en aquells punts on l'idioma acut a referències que li permeten actuar dintre una composició mental més concreta per si mateixa. 2) El que correspon a l'adquisició de nous vocabularis referits a noves experiències socials de cultura, com tenim en el cas dels qui eren pagesos en origen i ara estan empleats en activitats industrials o d'altra mena on s'usen lèxics especialitzats. 3) El que correspon a vocabulari referit a les mateixes relacions socials i que té el mateix sentit que en castellà, però que és emprat com a part del procés de substitució d'un idioma per un altre. És a dir: arribat en aquest punt l'immigrant usa paraules que evoquen situacions d'experiència que també realitzava dintre el seu medi d'origen, però ara a Barcelona li resulta més còmode expressar-les fent recurs del català.

Aquest són punts claus dintre el procés d'aculturació lingüística, donat

el fet que coincideix amb aquell moment del cicle vital de l'individu en què aquest actua orientat per una estructura social on l'ego ja ha començat a estar catalanitzat. Aquest fenomen es dona quan l'immigrat ha perdut integració social amb els seus medis ètnics i amb les fonts culturals d'origen. Quan l'immigrat depèn d'una estructura social que fa coincidir els interessos i la seva orientació de caràcter amb els dels catalans, aleshores es consolida en l'immigrat la tendència a coincidir amb una formació secundària culturalment catalana, i en aquest sentit es fa bilingüe i té tendència a construir indistintament en castellà i en català experiències que són comunes a les dues integracions culturals.

En el cas de l'aculturació lingüística considerada en el si del vocabulari es fa present el supòsit dels antropòlegs lingüistes en el sentit que és en aquest camp on trobem expressada la major sensibilitat lingüística en matèria d'aquesta classe d'aculturació (cf. Herzog 1941, 66). Tanmateix aquesta classe de canvi ve acompanyada, en termes del seu propi dinamisme per certes condicions que el fan més fàcil o més difícil segons hagin estat les situacions de l'estructura. Ens referim, per tant, a les variables de classe social, edat, sexe, orientació política, lloc de residència i relacions específiques amb els catalans, a més de les reaccions d'uns i altres entre si.

Convé adonar-se de les situacions característiques que fan referència al rol social de l'individu, en el sentit que si aquest es manté depenent econòmicament i socialment d'un altre individu, i que si la identificació amb l'autoritat d'estatus és profunda i fàcil a l'adhesió mútua, aleshores pot actuar positivament en termes d'aculturació lingüística vers el català, tant com en termes de cultura, però també si aquesta autoritat és adversa a la identificació amb el català, en aquest cas la identificació pot resultar negativa. Ja que les qualitats de la identificació constitueixen un factor dinàmic, i ja que l'etnicisme relatiu dintre de les relacions de producció representa una variable significativa, en aquest cas el rol de classe, els valors de dominació i de dependència relatives juguen un paper important en la determinació del procés d'aculturació lingüística.

És probable, en aquest sentit, que si l'immigrat reproduïx a Barcelona les relacions socials que, abans, i ara, el vinculaven a una autoritat moral psicològicament influent, també és probable que mantingui la tendència a reproduir respostes d'identificació que facin notòria la perspectiva de reproduir inconscientment els valors i la voluntat d'un altre. O sigui, si l'autoritat moral i de prestigi a que ens referim crea condicions procatalanes, el procés d'aculturació lingüística serà més fàcil i més ràpid que en el cas contrari. Tanmateix, si com a membre d'una classe social (obrera) s'ha identificat amb els valors consumistes de les classes superiors, i si els exemplars personals que representen a aquestes són catalans, aleshores també accentuarà la seva identificació amb la catalanitat i accelerarà els seus esforços en pro d'una situació bilingüe que li permeti accedir a la consciència d'una altra classe ètnicament expressada. Si, en canvi, la seva consciència consumista és inferior a la força de la seva consciència de classe, aleshores pot donar-se un retrocés en el seu esforç lingüístic, precisament perquè la seva representació lingüística d'allò català el fa conscient d'una diferència de classe.

Sembla, doncs, evident que és més fàcil la sensibilitat de l'immigrat per al canvi lèxic que per al canvi fonètic. Tanmateix aquella classe de sensibilitat és més afavorida en uns individus que en altres, la qual cosa està relacionada amb els factors d'edat, temps de residència, resistència política i etnicitat relativa de l'immigrat a allò català, freqüència de convivència amb catalans, i antecedents lingüístics d'origen que, en aquest cas, fan més o menys fàcil l'adquisició d'elements lingüístics del català per part de l'immigrat. Hi ha, per exemple, una major facilitat dels gallecs quant a certes vocals i consonants, mentre, en canvi, hi ha una més forta predisposició dels andalusos en matèria de lèxic.

En molts casos, la classe social d'origen de l'immigrat té a veure amb la seva relativa plasticitat lingüística, ja que aquells qui en origen tenen un llenguatge més restringit —obrers i camperols, per exemple— són també els qui tenen més dificultats fonètiques. Mentrestant, però, són també els més propensos a adquirir nous vocabularis del català, donant així per acceptada l'autoritat lingüística dels catalans en matèria d'aquests vocabularis, sobretot industrials. En tot cas, els immigrants de classes mitjanes i superiors són resistents a l'adopció de lèxic català, i pel contrari, tenen una forta propensió a voler imposar el seu.

No cal dir que hi ha una primera llista de paraules que entren en formes i combinacions diverses. Algunes d'elles són: paleta, rajola, engegat, plegar, peles (pessetes en sentit vulgar), manta (gandul en sentit vulgar), misto, ostres (usada en expressions de caire admiratiu o en exclamacions emfàtiques, essent una transformació d'hòsties, de manera que emprat en substitució d'aquesta última intenta evitar la idea de blasfèmia. De totes maneres, hòstia també s'empra en sentit admiratiu), setmanada (salari setmanal), mongeta, escudella, bolet, pa de pessic, amanida, rai (donar per feta una expectativa no explicitada), prou, fotre (verb popular, no culte, de múltiples aplicacions i que s'usa comunment per denotar l'acció que hom sofreix per part d'una altra persona, o acció de què es fa objecte a un altre individu: m'han fotut, l'hem fotut. També s'usa en altres contexts, com, estic fotut. En cada cas, indica situació o estat de perjudicar o d'ésser objecte d'una acció incorrecta, com quan es diu: «em vaig fotre tot el que em varen donar», és a dir, vaig menjar exageradament o a contracor. Incomprendible no figura en el Diccionari Fabra), coi (transformació de la paraula de sentit groller, cony), cal, adéu, i d'altres.

Aquestes paraules acostumen a ésser usades en diferents combinacions o en frases que són explícites del context on estan integrades. Altres vegades constitueixen mescles sintàctiques de castellà i català. Per exemple, són molt freqüents certes adaptacions del català al castellà: «Esto no *se* vale»; «esto, *rai*»; «¡prou, cállate!»; «¡*enchégame* la lavadora!»; «esto no *enchegal*!»; o canvis de gènere: «¡Hace *mucha* calor!». O: «el chico *plega* a las siete en punto!»; «compraremos *racholas* azules para el baño»; o, «me costó 100 *pelas*»; o «*això* va mal»; o «*pucharemos* el domingo si todo va bien»; «*bon* dia!»; «¡qué *fots*!»; «Hola, *noi*»; «Si no nos espabilamos, nos *foteremos*!»; o «no *cal* poner». També es fan traduccions de caire bàrbar del castellà al català, com, per exemple: «vaig a comprar *pescat* (pescado)».

En general, aquestes construccions fan reconeixement d'interferències del lèxic català en el si del castellà dels immigrants, especialment en els qui són originaris de classes pobres o baixes del camp i que formen el contingent més nombrós de la població immigrada. Els immigrants de classes mitjanes i superiors acostumen a tenir una consciència més literària del llenguatge, i en aquest sentit cuiden de la seva pulcritud i procuren no caure en aquestes formes d'aculturació i de barbarismes. Adhuc, una vegada instal·lats a Barcelona, alguns d'ells s'esforcen a parlar el castellà més depurat possible. Molts tracten de resistir l'ingrés de lèxic català dintre el seu vocabulari, particularment la primera generació d'adultes. No cal insistir, però, en el fet que la influència d'aquests és notòria en aquest sentit en la segona generació.

Amb freqüència, aquesta és més una actitud dels castellanoparlants d'origen castellà, que dels d'origen, per exemple, andalús, *extremeny*, aragonès, o gallec. Això indica que dintre aquest context és important la variable ètnica, puix aquesta participa d'elements polítics i de consciència històrica importants en el procés d'aculturació. Per altra part, la sensibilitat al canvi lingüístic en relació a l'adopció del català, és més notòria entre la gent del litoral mediterrani i propera a aquesta zona, que en la resta de l'interior i del Cantàbric. Tanmateix, i dintre de cadascuna d'aquestes variables, les classes baixes immigrades són més propenses al canvi que no ho fan les mitjanes i superiors.

En general, però, hi ha una primera actitud de resistència major al bilingüisme que a l'aculturació. Mentre aquesta es produeix a mesura que l'immigrant incorpora lèxic especialitzat del treball, o més econòmic pel seu major sincretisme, és també cert que en algunes activitats modernes (llenguatges científics, sobretot) els immigrants de parla castellana són propensos a imposar les traduccions fetes d'aquests vocabularis, inicialment vinguts en llengües anglosaxones, al català, de tal faisó que, en aquest cas, l'aculturació lingüística es produeix en el català des del castellà actuant com intermediari. La direcció principal de l'aculturació, en aquest cas, ve donada des del castellà, encara que també és freqüent usar directament els vocabularis estrangers sense traducció i únicament amb adaptació fonètica. Malgrat això, la massa gran de població immigrada és objecte d'un procés d'aculturació i de bilingüisme que són relatius al grau en què cada variable és combinada amb les altres que constitueixen el joc històric d'aquesta dialèctica.

Barcelona, abril 1976

Claudi ESTEVA FABREGAT

[Faint handwritten signature]

BIBLIOGRAFIA UTILITZADA

- BADIA MARGARIT, Antoni Maria: 1969, *La llengua dels barcelonins*. Barcelona, Edicions 62.
- ESTEVA FABREGAT, Claudi: 1973, *Inmigración y aculturación de inmigrados en Barcelona. ¿Cuestión de etnia o cuestión de clase?*, a «Ethnica», 5: 137-189. Barcelona.
- ESTEVA FABREGAT, Claudi: 1973 a, *Cultura y Personalidad*. Barcelona, Colección Beta, A. Redondo, Editor.
- ESTEVA FABREGAT, Claudi: 1973 b, «Contribucions a una teoria del bilingüisme», a *In memoriam Carles Riba*: 165-183. Barcelona, Editorial Ariel.
- ESTEVA FABREGAT, Claudi: 1973 c, *Inmigración, etnicidad y relaciones interétnicas en Barcelona*, a «Ethnica», 6: 73-129. Barcelona.
- ESTEVA FABREGAT, Claudi: 1974, «Inmigración y confirmación étnica en Barcelona», a *In memoriam Antonio Jorge Dias*, II: 135-162. Lisboa, Instituto de Alta Cultura.
- ESTEVA FABREGAT, Claudi: 1975, *Etnia, etnicidad y relaciones interétnicas*, a «Revista de la Universidad Complutense de Madrid», 97: 37-77. Madrid, Universidad Complutense.
- ESTEVA FABREGAT, Claudi: 1975 a, *Razas humanas y racismo*. Barcelona, Salvat.
- ESTEVA FABREGAT, Claudi: 1975 b, *Les relacions interétniques. El cas de Barcelona*, a «Perspectiva social», 5: 41-68. Barcelona.
- ESTEVA FABREGAT, Claudi: 1975 c, *Ethnicity, social class and acculturation in Barcelona*, a «Etnologia Europea», VIII, 1: 23-43. Göttingen.
- HERZOG, George: 1960. *Culture change and language: shifts in the Pima vocabulary*, a «Spier, Hallowell & Newman», pp. 66-74.
- KARDINER, Abram: 1955, *Las fronteras psicológicas de la sociedad*. México, Fondo de Cultura Económica.
- MALUQUER SOSTRES, Joaquim: 1963, *L'assimilation des immigrants en Catalogne*. Paris, Librairie Droz.
- SPIER, Leslie; HALLOWELL, A. Irving & NEWMAN, Stanley S. (Eds.): 1960, *Language, culture and personality*. Utah, University Press.